

327(R) 1914/1916

BIBLIOTECA C.C.P.M.R.
Nr. 22302

N. FILIPESCU

PENTRU ROMÂNIA - MARE

— CUVÎNTĂRI DIN RAZBOIU —

1914—1916

CU O PREFAȚĂ DE

MATEI B. CANTACUZINO

bd 235975

Biblioteca „EPOPEEA NEAMULUI“

— 1925 —

09/75/67

27378/67

**În Biblioteca politică „EPOPEEA NEAMULUI“
a D-lui N. Baboeanu**

Au apărut :

„Pentru România Mare“ de Take Ionescu,
(Cuvîntări din Războiu).

„Amintiri“ de Take Ionescu.

„Pentru România Mare“ de N. Filipescu.
(Cuvîntări din Războiu).

„Pentru Intregirea Neamului“ de N. Iorga,
(Cuvîntări din Războiu).

România politică,
socială și economică } de N. Baboeanu
Crimele Războiului

In preparație :

„Presa în vremea Epopeei“ }
„Icoane și figuri } de N. Baboeanu
din vremea Epopeei“

B.C.U. Bucuresti

C20046801

PREFAȚĂ

Cu ocaziunea unui banchet oferit în 1910 la Brăila spre sărbătorirea lui Nicu Filipescu, am rostit următoarele cuvinte: „Român de baștină în toată puterea cuvântului, care nu are nici o fudulie personală dar are toate fuduliile neamului său; care a păstrat adânci rădăcini în pământul strămoșesc și legături sufletești intime și blânde cu muncitorii acestui pământ; român din părțile acestea de șes, căruia nu-i place să privească țara și oamenii din înălțimea cam abstractă și egoistă a unui vârful de munte; căruia îi place să vadă țara mai aproape de om și de munca lui și cu dragostea omului înainte de toate... Parcă'l văd când vine să-și ia inspirațiunile sale în colțul său de țară. În zori de zi se uită cu privirea lui, veci-

nic nemulțumită, căutând tot mai departe: se uită spre nemărginitul orizont și așteaptă un răsărit de soare pentru neamul său. Și din văpaia trandafirie a dimineții, în care se topesc și amintirile trecutului și durerile prezentului și nădejdiile viitorului, se ridică un glas care spune: nu semănați ura, căci ura e distrugătoare: îndreptați relele timpurilor, dar lăsați ca primenirea vremurilor să se facă fără ca firea românului să fie atinsă, și în pace și cu frăție, pentru ca atunci când va veni furtuna, toți fiii acestei țări să stea braț lângă braț pentru a apăra ogorul muncit de părinții lor... Și atunci acest român se închină la pământul strămoșesc spunând: fie, scumpă țară, puterea mea de muncă și puterea mea de iubire!”.

Amintesc aici aceste cuvinte, pentru că sacot că ele zugrăvesc nota înalt idealistă, mistică și tot odată profund omenească și generoasă, care distingea patriotismul și conservatismul lui Nicu Filipescu, și fără de care opera lui nu poate să fie pricepută în rostul ei covârșitor și ade-

vărat și în raza, atât de luminoasă și de caldă, care a rămas și va rămâne din ea. În sufletul său a strălucit, cu o intensitate mai puternică decât în acel al ori cărui din contimporanii săi, soarele românesc, și în sbuciumul luptei de rezistență pe care a dus-o, în chip câte o lată atât de aprig, în contra elementelor protivnice cari stăteau în calea năzuințelor sale, — în agitațiunile pe cari le suscita și le întreținea, și cari, în judecata superficială a politicianilor, erau privite ca trăsătura caracteristică a firei sale, — ideia conducătoare a fost pretutindeni și totdeauna o jertfă a ambițiunilor sale personale, și o însuflețire de o rară putere comunicativă de pătrundere și de îmbărbătare, în îndreptarea tuturor energiilor spre țelul înalt și statornic pe care-l urmărea.

Un astfel de luptător trebuia neapărat să rămână, în viața noastră politică, mai mult un element de rezistență și de opozițiune. Și totuși, atât de puternică era influența cuvântului său, încât ea a fost hotărâtoare în evenimentele principale prin

cari țara a trecut în timpul vieții sale, și în special în avântul care a determinat războiul pentru întregirea neamului. El n'a avut vremea decât să întrezărească, prin întunecimea suferințelor de moarte ale țării și ale sale, răsăritul de soare pe care'l aștepta. Și, cine știe, poate că patriotismul său nu i-ar fi îngăduit să privească, fără o prea mare suferință, spectacolul micimei de suflet care a întunecat și continuă a întuneca realizarea celui mai scump ideal.

Cei cari l'au cunoscut, îi blagoslovesc memoria cu o nespusă emoțiune ; iar în amintirea țării numele său rămâne ca al celui mai iubit dintre apărătorii neamului.

MATEI B. CANTACUZINO

**Cuvântare rostită la 23 Octombrie 1914,
cu prilejul unei manifestații cetățenești
ce i s'a făcut acasă.**

Domnilor,

N'am nici o putere ca să vă împlinesc
dorințele.

Pot numai să unesc voința mea cu a
d-tră, dacă țara și d-tră aveți o voință.

Dorința mea e să intrăm în acțiune, in-
diferent de timp și de împrejurările de pe
câmpul de război.

Și să vă spun de ce :

Am tot așteptat ca, măcar acum, să se
deă drepturi Românilor din Ungaria.

Totul a fost zadarnic.

După război, dacă Austro-Ungaria va eși
învingătoare, Români de peste munți vor
fi distruși.

Austria nu s'a ferit să deslănțuiască răz-

boiul european, ca să strivească iredentismul sârbesc.

Austria — de-ar fi mâine învingătoare — va zdrobi pe Ardeleni prin un regim de desnaționalizare. Iar Regatul Român va trebui ori să se supue, ori să declare război.

Deci, ori sugrumarea, cu propriile noastre mâini, a fraților noștri, ori război.

Eu prefer războiul și, mai bine de cât războiul peste un an, doi, singuri față de Austro-Ungaria, prefer războiul acum, alături de Franța, de Rusia și de Anglia, cu toate perspectivele de a ne împlini idealul național.

Vă făgăduesc să împărtășesc acest mod d'a vedea aceluia ce mi s'au arătat partizanii unei politici de acțiune și cari par a nu mai vroi să se lase amăgiți.

La solemnitatea sfințirii drapelului „Ligei Ardelene“, la 1 Decembrie 1914.

Astăzi pentru prima oară s'au strâns laolaltă românii din ținutul României independente, cu acei de peste hotare, sub fâlfâirile aceluiaș drapel.

Acest fapt este atât de neînchipuit și mare încât glasul îmi amuțește.

Este faptul care dorim să se îndeplinească cât mai curând și doresc să vedem acest steag fâlfâind pe valurile Tisei, dincolo de Sătmar și în cuprinsul noului Regat al României-Mari.

La întrunirea dela „Dacia“ a „Acțiunii Naționale“ la 16 Noembrie 1914.

Nu e nici timpul, nici nevoie ca să vă țin un discurs.

Două vorbe numai ca să rezum situația până astăzi.

Acum două luni, Rușii erau învingători la Lemberg și Austriacii învinși de către Sârbi.

Atunci armata noastră nu a dat lovitura de grație Austriei. Acum Austriacii sunt în Belgrad și suntem blocați aproape cu totul.

Acum două luni noi eram în ofensivă, azi suntem în defensivă. Astăzi trebuie să ne apărăm ca să scăpăm din cercul de fer ce ne strânge, și în curând se poate să nu mai ne putem mișca pentru realizarea visurilor noastre.

Dacă lucrurile vor merge tot așa, căci nu am voit să le împiedicăm, să știți că

peste încă două luni nu este imposibil ca să vie să ni se spună că e prea târziu, că nu vom putea avea nimic, și să ne mulțumim că ne putem apăra independența și regatul.

Trebue însă să recunosc, — și recunosc, că se poate să avem noroc.

Se poate ca unitatea noastră națională să se facă fără noi și contra voinței noastre.

Se poate.

Dar unitatea neamului nu trebue să o lăsăm norocului.

Popoarele cari vor să trăiască, nu așteaptă totul dela întâmplare.

Idealul românesc trebue îndeplinit la sigur, nu la noroc. (*Aplauze. Sala întreagă se ridică și izbucnește în ovațiuni*).

**Cuvântare rostită la întrunirea dela
„Dacia“ a „Acțiunii Naționale“ la 23
Noembrie 1914.**

Acum vre-o două luni, mai mulți din
d-v. m'au întâmpinat în gara de Nord.

Azi pot să vă desvelesc, că înainte de a
porni spre București, mi se spusese unele
lucruri pe cari nu le pot destăinui acum și
cari m'au îmbiat atunci să vă spun:

„Aveți toată încrederea. Guvernul își va
face datoria”.

Cred că am contribuit într-o câțva prin
acele cuvinte, a liniști spiritele.

Dar cele ce mi s'au spus, nu s'au împlinit
Aceasta și este una din explicațiile prezen-
ței mele aci. (*Aplauze*).

Nu acuz, dar constat că unii s'au folosit
de liniștea la care am contribuit, ca azi să
asmută contra noastră poliția și calomnia.
(*Aplauze*).

Și totuși, în interesul cauzei, voi lăsa calomniile fără răspuns. Mă voiu mărgini a vă spune: „Iată toată acțiunea de care suntem învinuiți. Ea se rezumă în aceste câteva cuvinte despre situația externă. Cuvinte, nu fraze. În cuvintele cele mai simple, voi face apel numai la judecata rece, interzicându-mi orice artificiu de vorbire și alungând orice sentimentalitate”. (*Aplauze*).

Iată cum mi se înfățișează situația noastră externă, demonstrată în cea mai simplă formă a unei teoreme :

Victoria Franței, Angliei și Rusiei înseamnă îndeplinirea idealului nostru național, (*aplauze prelungite*), unirea cu 4 jum. milioane de Români și anexarea a 6 milioane de locuitori, dacă punem în socoteală și anclavele de altă naționalitate. (*Aplauze*).

Din contră, victoria Austro-Ungariei alături (o regretăm) de Germania, înseamnă — fiind chiar dacă România ar stă neutră — îngroparea idealului nostru, desnaționalizarea Românilor din Austro-Ungaria și pierderea Regatului român.

Despre această independență, Imperiul otoman ne e pildă cum cucerirea economică și vasalitatea politică au putut merge până

acolo, în cât Germania să poată declara război în numele Turciei și fără voia ei. (*Aplauze*).

Iar pretențiunile Austro-Ungariei din ultimatul ei către Serbia, dovedesc cum înțelege ea independența statelor mici și la ce ne putem aștepta, când ar fi victorioasă.

Dacă acestea sunt adevărate, pot afirma, cred, că nici unul din statele beligerante nu are mai mult de câștigat, nici mai mult de pierdut, ca România în războiul actual.

Totuși, unii mai cred că am putea noi singuri printre puterile interesate să rămânem în expectativă.

Ei bine, să știe, că, dacă Tripla Înțelegere iese victorioasă, fără noi, vor merita să fie luați cu pietrele.

Dacă Germania și Austro-Ungaria ar eși biruitoare — fără să fi aruncat și noi spada în cumpănă — acei ce socotesc că-și vor putea lăuda prevederea, să știe că înzecită le va fi răspunderea față de nenorocirile ce vor apăsa asupra țării. (*Aplauze*).

Nu putem dar fi simpli spectatori, nepăsători încotro sboară victoria.

Va trebui să intrăm în război și dacă

va trebui, nu mai rămâne decât o întrebare:
Când ?

Eu zic : cu cât mai repede, cu atât mai bine. (*Aplauze prelungite*).

Dacă războiul nu poate fi înlăturat, nu văd nici un argument în contra zorirei, dar văd multe contra zăbavei.

Nu că războiul european se va sfârși mâine. Soarta războaelor se hotărește înainte de încheierea păcii. Franța a fost învinsă la Sedan, când nu se împlinise nici jumătate din campanie. Azi, înainte de pace, o mare victorie rusă sau franceză poate face concursul nostru inutil.

Tot așa, o mare victorie germană ne poate fi fatală. Ea ar constitui o primejdie, căci: sau nu ne-am mai mișcă de loc și ar triumfă inacțiunea definitivă, sau ne-ar fi dat să constatăm în modul cel mai crud, că e mai ușor să ajutați victoria, decât s'o întorci din drum, după ce ai fost învins.

Și mai cred, că nu ne îndeamnă la zăbavă cei trei sute de mii de Români din Ardeal, ce luptă pentru Ungaria, și cei două sute de mii ce vor fi ridicați la 1 Ianuarie.

În tranșeele din Galiția, visurile neamului trebuie să fie uneori turburate de gândul

că se va împlini poate spusa unui bărbat politic român:

„Transilvania fără Transilvăneni”.

Să mergem dar... Inșă se pune întrebarea: Dacă mergem la Nord ce facem la Sud? Să căutăm să ne înțelegem cu Bulgarii. Numai să nu fie pentru noi pretext de tărăgăneală și, pentru ei, prilej d'a lua rolul de arbitrii.

E mai bine cu Bulgarii, dar se poate și contra Bulgarilor. (*Aplauze*).

Dacă Bulgarii ar eși din neutralitate sau dacă ar atacă pe Sârbi, cu atât mai mult am aveà datoria să intervenim.

Nu putem lăsà pe Sârbi să fie striviți și nu putem lăsà ca drumul prin Serbia să ni se închidă.

Ar fi cea din urmă lașitate să permitem sdrobirea armatei sârbești, când sângele ei contribue azi la desrobirea Ardealului, pe când noi stăm nepăsători. (*Aplauze prelungite*).

Ar fi cea mai mare greșală, dacă am permite, prin ocuparea Serbiei de către Austria, închiderea drumului prin Serbia și Salonic, care e azi singura noastră arteră de comunicație cu restul lumii.

Aprovizionările noastre pentru armată și pentru comerț vor fi tăiate de marea linie ce se va deschide prin Serbia și care va legă Asia Mică de marea de Nord.

Germania va îndestulă cu munițiuni Turcia și Bulgaria. Turcia și Bulgaria vor trimite în Germania produsele lor agricole.

În loc să împresurăm noi pe alții, ceilalți ne vor împresura. (*Aplauze*).

Atunci bilanțul nostru dela începutul războiului până azi se va complectă astfel :

Am înarmat deja pe Turci și am aprovizionat pe Germani. Prin întârzierea acțiunii noastre câteva sute de mii de Români din Ardeal au fost duși în foc, la luptă, în contra cauzei naționale. Acum suntem pe cale d'a lăsa trei sute de mii de Sârbi să fie scoși din luptă și să se facă întăriri în Transilvania. Ne mai rămâne să deschidem vrăjmașilor drumul dela Constantinopol la Berlin și nouă să ne închidem orice eșire spre Europa și spre mare.

Și toate acestea când, totuși, războiul e inevitabil.

Aceasta e sinucidere, nu lupta pe care o vroim.

2006801
 Inv. 27378/67

Să o știe cei mai timorați partizani ai
păcei : Azi nu mai poate fi vorba de pace.
Azi e de ales între acțiune și sinucidere.
(*Aplauze prelungite*).

La banchetul dat de „Asociația g-rală a Presei române“ deputatului belgian Georges Lorand la „Boulevard“, în ziua de 28 Decembrie 1914.

Am ținut să vă zicem „la revedere“, în ajun de a ne despărți, în ajunul realizării aspirațiilor noastre legitime.

D-ta ai jucat rolul unui ambasador oficios al patriei d-tale nenorocite pe lângă opinia publică românească, reînnoind călătoria lui Thiers, în 1870.

Nu cunosc rol mai frumos decât acela pe care l'a jucat marele Thiers în timpul călătoriei sale de-alungul Europei. Dar comparația este mai în favoarea d-v., pentru că în 1870 Franța nu eră fără vină, cum e Belgia astăzi. Apoi Thiers a bătut la porți închise. D-ta ai fost primit cu brațele deschise.

Celor învinși le rămâne totdeauna spe-

ranța. Plecând din România, vei putea duce cu d-ta, chiar și de aici, speranța, care dacă n'a luminat încă în zilele acestea de iarnă, va lumina cu siguranță întâia zi a primăverii (*aplauze*).

Spune compatrioților d-tale că românii vor fi exacti la întâlnire. (*Aplauze frenetice*).

Iar în focul bătăliei, când soldații noștri se vor arunca la asalt, se va auzi nu numai strigătul „Trăiască România” ci și acela de „Trăiască Belgia”. (*Aplauze și aclamațiuni*).

Cuvântare rostită la banchetul dat de „Sindicatul Ziariștilor“ și de „Liga Culturală“ publicistului englez Scotus Viator la 12 Ianuarie 1915.

Cu plăcere mă asociez la cuvintele rostite în onoarea d-lui Watson, amicul nostru de astăzi și, mai cu seamă, prietenul nostru de ieri și în onoarea aceluia cari s'au asociat cauzei drepte a neamului românesc.

Înainte, Europa nu încercă să rezolve principiul naționalităților, de teama siguranței și liniștei ei.

Astăzi lucrurile s'au schimbat. Va trebui să se procedă la rezolvarea acestei mari probleme.

Oricum ar fi, din evenimentele de azi principiul naționalităților nu va putea decât să facă noi cuceriri.

Și în fața acestei evoluțiuni firești și fatale, se opune un singur popor, pe baza

unui principiu care e mai mult o sfidare la adresa civilizației.

Acest principiu, care este *ideea de stat maghiar*, se bazează pe cea mai sălbatică opresiune.

Dar ce ideie poate fi aceea în care nu se vorbește decât de brutalitate ?

Opresiunea aceasta nu se bazează măcar pe forță. În Ungaria o minoritate terorizează o imensă majoritate.

Vedeți ce se petrece acum ? Ca în „Lohengrin”, vitejii maghiari se ascund după căsile armatelor de bavarezi, pentru a zdrobi nefericita și viteaza Serbie (*aplauze frenetice*).

Europa de mâine nu va mai putea admite principiul agresiunii, adică unitatea de stat a Ungariei. Cu această țară, ultim refugiu al nedreptății popoarelor, nu va mai putea rămâne.

Când vorbim de Anglia, vorbim de țara libertăților de ori ce fel. Ea a dat independența Irlandezilor și a intrat în luptă pentru mica Belgie, ale cărei drepturi îi fuseseră călcate în picioare.

De cealaltă parte, e Ungaria. Ce ar răspunde Anglia emisarilor Unguri ?

Sau că nedreptățile din Ungaria vor dispărea, sau că Anglia va deveni ungurească.

Când vorbim de principii de libertate, gândurile noastre merg la Gladstone. Când vorbim de opresiune, ne putem referi la Tisza.

Ei bine, eu închin, cu deplină încredere în Anglia lui Gladstone. (*Vii și călduroase aplauze*).

Cuvântare rostită la întrunirea dela „Dacia“ a „Ligii Culturale“ la 15 Februrie 1915.

In urma unui discurs ca acela al d-lui Goga, care a răpit toate inimile, în fața unei săli convinse până la entuziasm, din care răsar întreruperi ca aceea „Boerii să sune mobilizarea”, care rezumă mai bine ca toate vorbirile gândurilor noastre, e imposibil d'a mai încercà să vă fac o demonstrațiune.

Vroiam să discut soluțiunile celor de altă părere ca noi. (*Aplauze*).

Ce folos când sunteți atât de convinși ?

Să ne mărginim la politica noastră.

Să ne strângem cu toții, dela cel mai mare la cel mai mic (*aplauze*), dela rege la ultimul țaran, (*aplauze prelungite*) îndreptându-ne spre unire prin unanimitate, în jurul singurei politice spre care inima

ne îndreaptă, pe care dreapta judecată o dictează și pe care o impun împrejurările înfricoșate prin cari trecem. (*Aplauze prelungite*).

Ce ne spun aceste împrejurări cărora trebuie să ne supunem ?

Cronicarul zice că trăsnete și fulgere erau în cer când în Scaun s'a urcat Șerban-Vodă Cantacuzino.

Erà o prevestire.

Când pe Tron s'a urcat regele Ferdinand, Europa erà zguduită de cel mai înfricoșat război din câte sunt pomenite de istorie.

E și aceasta o proorocie de ce va fi domnia de azi.

În vremurile furtunoase în cari trăim, nu cerem dela această Domnie nici bogăția și înflorirea din timpul lui Petru Rareș, nici iscusința diplomatică a lui Constantin Brâncoveanu. N'așteptăm dela Regele nostru să deà la lumină pravile înțelepte, ori să fie ctitor de biserici ca Matei Basarab.

Ursita lui e să ne deà vitejia. (*Ovațiuni furtunoase*).

Se vede că așa a fost scris să fie și de aceea îi zicem :

„Ești trimisul lui Dumnezeu ca să împlinești visul unui neam.

„Vei fi cel mai mare voevod al Țării, împodobindu-te cu titlurile lui Mihai Viteazul : „Domn al întreg Ardealului, al Țării Românești și al Moldovei” și aducând pe deasupra strălucirea purpurei regale. Sau, răpus în cel mai suprem avânt de vitejie al neamului, vei fi totuși sfințit ca erou național.

„De nu va fi nici una nici alta, grozav mă tem că nici praf nu se va alege de Țară și de Dinastie”.

„De aceia mărirea ce ți-o urăm, Sire, este :

„Să te încoronezi în Alba-Iulia, sau să mori pe câmpia dela Turda” ! (*Aplauze și aclamațiuni entuziaste*).

**Cuvântare rostită la întrunirea dela
Brăila a „Acțiunii Naționale“, la 8 Martie
1915.**

Campania ce am pornit în toată țara, nu e o operă inutilă.

Este dejă un mare lucru dobândit ca să se știe — și noi am contribuit la aceasta — că nici o altă politică ca a noastră nu e cu putință, fiindcă țara și-a spus limpede voința.

Apoi e util ca guvernul să simță că răspunderea ce are de luat o împarte cu toată țara, afară de o mică minoritate.

A reduce cât mai mult această minoritate, e ținta expunerilor ce vrem să facem în toate colțurile țării.

D-lor, s'a vorbit de neutralitate. Neutralitatea e, prin definiție, o neghiobie în împrejurări ca cele de azi. Neutralitatea e atitudinea unei țări care și-a împlinit unitatea

națională, care nu mai are nimic de revendicat și care, prin neutralitate, voește numai să păstreze.

Azi, prin neutralitate nu putem nici câștiga, nici păstră (*aplauze*).

O pace dictată de Unguri și de aliații lor biruitori, va fi urmată de desnaționalizarea Românilor din Ardeal.

Orb e acela care nu vede aceasta și care crede că în Transilvania va mai fi ce e azi. Aceasta se mărturisește chiar de vrăjmașii noștri.

Până acum trei, patru luni, ni se zicea delă Berlin și delă Viena, că nu vom pierde nimic și ni s'a făgăduit chiar că se vor face concesiile Românilor din Ungaria.

Nu numai că nu s'a făcut nici o concesiie, dar urmările au fost acestea: O înțelegere s'a ivit între Berlin și Pesta, trecând peste Viena. S'a dat mână liberă, în Austro-Ungaria, d-lor Tisza și Burian. In fine, armatele austro-germane au invadat Transilvania.

Ași vrea să știu, care e omul atât de mărginit, care ar mai putea pretinde că, după război, se vor face Românilor concesiuni ce nici nu se făgăduesc înainte.

D-lor, în vremuri de desnădejde și când nici nu se puteau prevedea prefacerile fundamentale ce vor schimba harta Europei, mai mulți s'au gândit, pentru rezolvirea cestiunii naționalităților, la o soluțiune ce se numea Gross-Oesterreich, Austria-Mare.

Se credea că se va putea înlocui Dualismul prin o confederație, care va da tuturor naționalităților egală îndreptățire sub conducerea Austriei.

Azi, această idee a murit, dar s'a dat la iveală alta, care s'ar putea numi Gross-Ungarn, Ungaria-Mare. Aceasta, în loc de egală îndreptățire, ar da egală asupra naționalităților sub hegemonia maghiară. (*Aplauze*).

Eu nu vreau ca cu mâinile mele să pui o singură cărămidă la acest edificiu al Ungariei-Mari, care va fi mausoleul sub care vor dormi somnul de veci aproape cinci milioane de Români. (*Aplauze entuziaste*).

La aceasta lucrează neutralitatea.

De aceea, mai nimeni nu îndrăznește s'o susție fățiș.

Acum unii ne spun ca să ne dăm de partea Germaniei și să luăm Basarabia.

Ziua în care vom lua Basarabia *prin*

război, va trebui să o sărbătorim îmbrăcând haine de doliu și să plângem Ardealul pierdut pe vecie.

Aud pe unii zicând, că se va mai ivi o ocazie pentru Transilvania. Alții, ne mângâie cu speranța ocaziilor cari se ivesc la un secol odată.

Nici la un secol! Ardealul va fi pierdut pe vecie. (*Aplauze*).

În ziua când între Rusia și noi va fi o Alsacie-Lorenă, va trebui să cerșim ajutorul fără condiții al Austro-Ungariei.

Nici nu va fi alianță, cum am avut până aci. Nici măcar înfeodare, ci robie.

Robire aci; peire dincolo de Carpați.

Iată unde ne duce politica fricii. (*Aplauze entuziaste*).

Să ne strângem, dar, în jurul singurei politice posibile. Și aceasta, fără șovăire și fără zăbavă. Mai ales fără zăbavă.

Permiteți-mi o comparație. Să presupunem un capitalist care speculează niște titluri de bursă.

Acțiunile s'au ridicat și noi am fost de părere că e cuminte ca el să se mulțumească cu un câștig potrivit și să vândă.

El însă le-a păstrat și, fiindcă acțiunile

n'au scăzut, el ne poate zice: „Vedeți că am avut dreptate să aștept”. Să nu uite însă, că putea să o pățească. Iar așteptând, încă se poate să îndure o catastroafă. Cursurile se pot prăbuși într'o clipă și de unde azi erai milionar, mâine ești ruinat.

Dejă am suferit o pagubă.

Prin Noembrie, se putea zice că nu mai eră o armată austro-ungară. Azi există o armată austro-ungară.

Și, cât pentru mine, prevăd că biata Transilvanie va deveni un sângeros teatru de operațiuni.

Să ne temem și de mai rău.

De aceea, să nu mai așteptăm.

Cerem d-lui prim-ministru să ordone formațiunea de luptă și trompetul să sune asaltul. (*Aplauze prelungite*).

**Cuvântare rostită la întrunirea dela Iași
a „Ligii Culturale“, la 15 Martie 1915.**

D-lor, sunteți mulți și, judecând după aplauzele d-voastră, sunteți convinși.

În orice altă împrejurare, ași trebui să vă aduc laudele obișnuite. Nu așteptați însă aceasta dela mine.

Celor veniți de curiozitate ori de petrecere, le spui: căutați aceste distracții aiurea căci, slavă Domnului, petrecerile nu lipsesc chiar în momentele grave prin cari trecem.

Fiți bineveniți toți cei ce v'ați strâns aci spre a vă întări credința și a vă oțeli sufletele spre a împlini porunca strămoșilor! (*Aplauze*).

D-lor, precum Rușii au testamentul lui Petru-cel-Mare, așa avem și noi testamentul lui Mihai-Viteazul. (*Aplauze frenetice*).

Dela unitatea națională sub Mihai, trec 260 de ani până la Unirea Principatelor și

280 de ani până ce Unirea să împlinește, în forma ei desăvârșită: Independența și Regatul.

De atunci și până azi, abia 34 de ani!..

Trei secole dar, ca să se zămisească statul român al Principatelor-Unite. Abia vre-o trei decenii însă până la noul popas, de unde va eși, credem, unitatea neamului. Prea puțin!

Cum ne-am pregătit de ziua mare a românismului, în această din urmă fază a istoriei noastre, îngăduiți-mi a o spune.

Generația eroică își rezumase programul în cele patru puncte dela Divanul ad-hoc, din cari cel mai de seamă eră Unirea Principatelor.

Nu pășesc însă și pe al cincilea: unitatea națională.

Și bine a făcut. Ar fi comis o imprudență, căci vrăjmășiile ce ar fi deșteptat, ar fi putut compromite totul.

Apoi, ar fi întreprins o muncă peste durerile ei.

Sunt generații cari—că arborii cari într'un an îmbelșugat dau fructele a trei ani și sleiesc rodirea anilor următori — au

trăit și au împlinit aspirațiunile mai multor generații.

Generația eroică trăise și izbândise cât trei generații. Mai departe orice năzuință i-ar fi părut o aventură. Deci, după Unire și Independență, ea își împlinise chemarea.

După ea a urmat o generație cuminte, care și-a mărginit aspirațiunile la aceasta: Consolidarea internă a Statului român.

Atunci se întemeiază „Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor”, care zice: „A venit vremea să pregătim unitatea națională”.

Dela primele manifestări mai lămurite ale Ligei, lumea s'a alarmat.

Am avut cinstea — și altă cinste mai mare n'am avut — să fiu membru în comitetul Ligei, pe vremea procesului Memorandului și țin minte cum eram tratați de dezmetici de către reprezentanții generației cuminte.

De atunci sunt abiã 20 și ceva de ani.

Timp scurt pentru cei ce știu că o înviere națională este rodul unor opinteli seculare, iar numai aparent efectul unei învârtituri diplomatice abile. (*Aplauze*).

Timp scurt pentru a creã o conștiință

netedă a nouilor noastre țeluri, un program național clar, energii de oțel și putere de sacrificiu.

Timp scurt mai ales spre a formă, pentru îndeplinirea unei opere de uriași, o tinerime rău pregătită de niște împrejurări neprielnice. Această tinerime își avea rădăcinile în epoca de oboseală care a urmat după îndeplinirea operii generației eroice.

Din această tinerime s'au ridicat mulți oameni cu mintea bine înzestrată, dar cu inima înstrăinată în școlile apusului sau oameni nărăviți cu școala dela noi, care nu e școala marilor jertfe pentru neam.

În această școală, studiul dezinteresat a fost nimicuit de sistemul napoleonian, împins mai departe ca ori-unde aiurea. Titlurile universitare au ajuns valori, ca titluri de bursă, și școlile noastre s'au prefăcut în fabrici de postulanți.

Dela aceștia să ceri sacrificii pentru împlinirea idealului nostru ?

Și ne mai mirăm că sunt atât de mulți, cari nu pricep nimic din evenimentele de azi !... (*Vii aplauze*).

Avem români, cari își dau acest nume, cari sunt cetățeni români și sunt chiar năs-

cuți pe pământul românesc, dar n'au suflet de români.

Ce știi ei despre Transilvania? De istoria ei, nici o boabă. Unii au fost până la Brașov... în excursiune. Alții cunosc gara din Arad și cea din Cluj, pe unde trec cele două trenuri spre Paris. Idealul național îl pleacă disciplinei de partid. Sibiul ori Blajul îl văd prin prisma perspectivei unei prefecturi.

Dintre aceștia au răsărit apostolii curajoși ai prudenții, secii ce-și acoperă nulitatea cu aere grave de diplomați, alături de simbriașii legațiunilor străine. (*Aplauze*).

Azi toți ticăloșii își răsfață ignominia. Spionii se prind la vorbă și discută idealul național. Eu cunosc două feluri de ticăloși: ticăloșii fără argumente, modești și resemnați, și ticăloșii cu argumente, cu mult mai nesuferiți. Aceștia au descoperit azi Dardanelele (*Aplauze*).

Dacă norocul ne va ajuta, vijelia, care ne va duce la victorie, va desrădăcina stejari cu mândră coroană, dar cu rădăcini putrede și va spulberă toată pleava și tot gunoiul. (*Vii aplauze*).

Până atunci ticăloșii prosperează. Ei ne

dau priveliștea unei vieți sociale desfrânate, frământate de dorul câștigului și al petrecerilor.

Petrolistul vrea să exporteze benzină, adică munițiune pentru vrăjmaș. Agricultorul vrea să exporteze grâu, când fiecare chilă însemnează poate un vrăjmaș mai mult și un fiu sau un frate mai puțin. Acționarul Băncii Naționale cere statului dobândă chiar în aurul ce acesta i-l împrumutat. Tuturora le trebuie bani ca să petreacă. Teatrele sunt pline, cinematografele ticsite. Aci, un măscăriciu îți cântă cuplete imbecile stârnind entuziasmul cu *Intrăm sau nu intrăm*. La o serbare în folosul unui cerc sportiv din București se plăteă 120 lei loja și locuri nu se mai găseau.

În vremea aceasta Românii din Transilvania mor de foame. Refugiații ardeleni dorm prin tufișurile șoselei Kisselef.

Așa se înfățișează, la noi, *la veillée des armes*, priveghiul dinainte de război.

Acestora să le ceri jertfe! Aceștia să primească de bună voie războiul? Da, războiul cu toate ororile lui, războiul cu potop de foc, cu mormane de morți, atât de înalte în cât împedică vederea, în duhoarea ca-

davrelor în descompunere, în lumina incendiilor pustiitoare! (*Aplauze prelungite*).

Acesta este, nu o ascundem, prețul idealului național.

Acest ideal se rezumă, azi, în tot Ardealul cu Bucovina.

Altceva, sau chiar mai mult, nu vrem.

Sunt unii cari ne vorbesc azi de Basarabia. Vorbesc azi; dar de ce nu vorbeau până azi ?

Ași vrea să știu ce operă de propagandă, ce operă culturală, ce sacrificii au făcut pentru Basarabia, scumpă desigur și ea inimilor noastre ?

Numai de când s'a pornit revendicarea Transilvaniei, s'a agitat chestia Basarabiei.

Basarabia în pizma Transilvaniei !

Biată Basarabie !

Dar să comparăm Transilvania cu Basarabia ?

Intr'o parte 46.000 de kilometri pătrați; într'alta 115.000.

Intr'o parte 1.800.000 de români; într'alta 5.000.000, împreună cu Bucovina.

Dar iertați-mă că cobor chestiunea la așa socoteli de băcănie.

Ce este Regatul român, fără Ardealul ?

O absurditate geografică. O fâșie de pământ întortochiată și frântă în semicerc. Arătați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce lipsește României? El, cu mâna lui agiamie, va trage linia ce împlinește cercul. (*Aplauze*).

Iertați-mi pedantismul, dar știți că cercul e figura care, la o circumferență mai mică, are suprafața mai mare.

Noi avem granița cea mai mare față de teritoriul cel mai mic.

Militărește, nu se poate mai rău.

Apoi, partea noastră e numai strâmtoarea dintre coama Carpaților și marea Neagră, drumul de trecere a migrațiunilor popoarelor.

De aci, toate durerile din trecut.

Așa dar, absurditate geografică, de o parte și fatalitatea istorică de alta. (*Aplauze*).

La granițele actuale, suntem o țară fără viitor.

Spre a ne împlini aci rolul european, ne trebuie bastionul ce domină această pozițiune.

De aceea, așintim către cetatea naturală a Ardealului, către Acropola românismului.

Acì e centrul, acì inima românismului. Acì, într'un palat fermecat, zidit ca în povești, în vreuna din peșterile Carpaților, s'a adăpostit conștiința de neam. Din acești munți tâșnesc izvoarele râurilor noastre ce cară, spre șesul dunărean, în undele lor, suspinurile fraților. De acì, Șincai și Petru Maior ne-au trimes mărturiile obârșiei noastre latine. De acì au roit dascălii neamului, spre a trezi conștiința națională în vremurile de uitare de sine.

Secați izvoarele, nimiciți pe frați, ajutând victoria ungurească, și nu se va mai zice : „Românul nu piere !”

De aceea vrem Ardealul și nimic alt.

De aceea pot rezumà tot ce v'am spus, rostind și repetând acest singur cuvânt:

Ardealul ! Ardealul ! Ardealul ! (*Lungi și frenetice aplauze*).

Cuvântare rostită la întrunirea dela Craiova a „Acțiunii Naționale“ la 25 Martie 1915.

Aseară eram hotărît a nu veni la Craiova.

Aveam două motive: o uşoară indispoziție; apoi un motiv de ordin politic, de care voiu putea vorbi altădată.

Destul să vă spui că motivul politic isvoră din preocuparea d'a trece mai repede dela vorbe la fapte. (*Vii aplauze*).

Pe când, dar, aseară mă pregăteam să vă trimit o depeşă de scuze, am primit o depeşă dela Craiova, care îmi relată cele petrecute la o consfătuire.

În numele d-lui Marghiloman se caută să se justifice o politică ce, pare-se, are nevoie de explicațiuni și apoi ni se declară război.

Obstacolul e totdeauna un imbold și praful de pușcă o atracțiune.

Aceasta numai m'a hotărît să viiu la Craiova, și numai ca să fac act de prezență.

Dar permiteți-mi și mie o scurtă explicație:

În luna Septembrie, d-l Marghiloman mi-a făcut o propunere pe care am relatat-o în ambele noastre comitete din București.

Dacă ași fi spus un singur cuvânt: da, eram de șapte luni în războiu alături de Unguri.

De aci o deosebire de păreri. Părerea mea n'am manifestat-o prin stratageme de culise ci am eșit în largul lumii și am avut curajul, pe care desfid să-l aibă alții, d'a face apel la opinia publică. (*Aplauze frenetice*).

Această opinie publică e singura care, dela începutul războiului european, a văzut clar și n'a șovăit.

Instinctul ei a fost mai sigur decât toate chibzuelile celor închipuiți.

În chestia de neam, care ne frământă, nu se cere știință. Trebuie știință ca să alcătuești un buget; trebuie știință ca să rezolvi o chestie de drept. Ca să pricepi năzuințele

neamului, trebuie numai o inimă românească. (*Vii și frenetice aplauze*).

D'aceea pun de zece ori mai mult preț pe capul unui cioban din Rucăr decât pe capul unui procopsit, cu mintea sofisticată și cu frizură și fumuri de diplomat. (*Aplauze*).

D'aceea vă cerem nu numai să ne ascultați ci să și făptuiți.

Vă cerem ca să vă spuneți răspicat voinea.

N'am venit la Craiova să sun deșteptarea ci ca d-voastră să ne cântați: „La arme”!
(*Aplauze frenetice*).

**Cuvântare rostită la Clubul conservator
din București, la 10 Iunie 1915, cu pri-
lejul proclamării lui N. Filipescu ca pre-
ședinte al clubului.**

D-lor, vă mulțumesc de cinstea ce mi-ați făcut însărcinându-mă să secundez, dirijând activitatea clubului, acțiunea d-lui Lahovary în împrejurările grele de azi. (*Applauze*).

Vă mulțumesc și de manifestația la care v'ați dat alegându-mă președinte.

Cusururile mele au și o parte bună, aceea d'a nu da loc la echivocuri și este cel puțin o persoană care nu va avea nici o îndoială despre înțelesul alegerii mele. (*Applauze prelungite*).

Acea persoană ne mai putând servi unele interese decât făcând scandal în jurul ei, nu-i pot înlesni jocul și, dintr'un sentiment de decență, nu mă voiu ocupa de ea în niște

împrejurări ce deșteaptă alte preocupări.
(*Aplauze*).

În aceste împrejurări externe eu, partizan al acțiunii, sunt plin de admirație pentru neutraliști.

Aceștia, mai ales dacă îi compari cu partizanii în *teorie* ai războiului, sunt logici și știu ce vor.

Ei însă vor un lucru rău și sunt infim de puțin numeroși.

În adevăr, toată lumea simte că neutralitatea până în capăt s'ar traduce prin o catastrofă externă și internă.

Deci, imensa majoritate a țării e pentru acțiune. (*Aplauze*).

Atunci nu mai pricep așteptarea.

Pricep să aștepti dacă e să te hotărăști numai întru cât s'ar ivi o ocaziune favorabilă sau nu. Când însă ești hotărât, când nu poți să nu fii hotărât, când n'ai încotro, când ai pierdut ocazii favorabile pe care nu le vei mai găsi, este o imprudență să aștepti totul dela noroc cu riscul ca victoriile ori înfrângerile aliaților să facă intrarea noastră în acțiune mai puțin utilă ori primejdioasă. (*Aplauze prelungite*).

Ultimul motiv de amânare, invocat de gu-

vern, e chestiunea negocierilor diplomatice.

De nouă luni de zile stăruim ca să se zorească tranșarea chestiunii diplomatice. De atunci trebuiă să spunem franc ce vroim. Și au trecut lunile fără să mișcăm până ce, acum vre-o două luni, am fost trăzniți aflând aceste vești: Italia a iscălit România nici n'a început tratările.

Era mai leal și era mai ușor înainte. Era mai ușor să smulgi ceva dela Sârbi când Dardanelele erau deschise și Serbia nu dețineă singura noastră linie de comunicație cu Europa.

Era mai ușor să obții ceva dela aliați, câtă vreme nu se știă încotro va apuca Italia. Iar dacă Rușii nu sufereau înfrângerile din Galiția, s'ar fi putut trece și peste noi.

Iar aceste greșeli, guvernul le întoarce în contra noastră și cere să fim contra războiului, ca să-și repare greșelile. (*Aplauze prelungite*).

I-am acordat un nou răgaz de două luni, ca să negocieze cu deplinul nostru concurs.

Nu putem însă sacrifica totul și la infinit pentru aceasta.

Dar guvernul, care ne învinuește prin conversații particulare, uită că noi nu cerem de cât realizarea angajamentelor ce a luat față de Europa întreagă.

O personalitate de seamă, membru în partidul liberal, a fost trimisă la începutul iernei trecute, în misiune în Franța. Acea persoană, pe care sunt gata a o numi, a primit la plecare instrucțiuni dela patru miniștrii, cari i-au spus: „Spune, în numele nostru, la Paris, că în Februarie România va intra în război”.

Acestea se petreceau prin Decembrie și acum, în Iunie, guvernul se deșteaptă cu chestiunea diplomatică încă nerezolvată și își reneagă angajamentele. (*Aplauze prelungite*).

Și unii dintre noi au fost amăgiți tot așa. Nu mă plâng de aceasta. Mă plâng că, fiind înșelat, am înșelat (fie chiar de bună credință) pe alții.

Cu aceasta nu mă voi împăcă.

Ca președinte al Clubului, voi stăruî în politica de acțiune, care va scăpa ce se mai poate din discreditul cu care ne-am acoperit chiar pe lângă puterile amice.

Iar dacă nu vom reuși imediat, eu personal (iar nu ca președinte al clubului) îmi voi ispăși greșeala și voi plăti vina neertată d'a fi fost un amăgitor. (*Aplauze prelungile și entuziaste. Aclamațiuni.*)

**Cuvântare rostită la Clubul conservator
din București, la 24 Iunie 1915.**

Domnilor,

Nu v'am convocat pentru o chestie personală.

Cel mult se poate zice că e o persoană în contra unei cauze.

Această cauză e cea mai sfântă pe care a cunoscut-o neamul nostru.

Dela întemeierea Principatelor și până azi, nici o generație nu s'a aflat în fața unor împrejurări mai mărețe.

De aceia, această generație, de va fi la înălțimea marei sale datorii, va fi cea mai lăudată de cronică neamului, ori altfel vom fi generația blestemată de nepoții și de stră-nepoții noștri. (*Aplauze*).

Astfel, vă facem un singur apel: un apel la datorie. (*Vii aplauze*).

Să nu mai auzim, în momentul jertfelor

supreme, pomenindu-se de disciplină de partid și de considerațiuni nepotrivite pentru împrejurări ca cele de azi.

De altfel, de vă veți face datoria bărbătește, veți avea și unitatea de partid în mijlocul aclamațiilor țării și într'o clipă partidul nostru se va înălța spre culmile măreției. (*Aplauze frenetice*).

Noi suntem hotărâți a curmă repede, fie chiar cu sabia, un echivoc ce se prelungește prin o lipsă de demnitate. (*Aplauze furtunoase*).

Sus inimile, domnilor conservatori! (*Aplauze*).

Cuvântare rostită la meetingul dela „Dacia“ la 28 Iunie 1915.

Față de criticile ce ni s'au adus, simt nevoia de a justifica politica noastră, nu numai ca singura politică națională posibilă, dar și ca cea mai cuminte și cea mai prudentă.

D-lor, sunt mai bine de trei veacuri de când am cucerit pentru ultima dată Ardealul. De atunci, mai întâi în mod nedeslușit, apoi tot mai clar, fiecare român a trăit cu speranța că odată vom reface unitatea națională. Așteptam numai ocazia.

Eră să ne vie un om de geniu, capabil de a înrâuri Europa, cum a făcut-o Cavour, ca să provoace ocazia ? Ori, așteptam ca mai curând ori mai târziu să se ivească dela sine ocazia ? Nu știu, dar în fiecare suflet românesc zăceà credința că odată se va ivi momentul cel mare, că, de nu-l vom

vedeă noi, îl vor vedeă copiii sau nepoții noștri. Și atunci, ne având alt merit decât de a fi stat la pândă, nu ne rămâneă decât să prindem ocazia ce ne-o va trimite norocul. Și iată, că norocul ne-a ales pe noi. Austria intră în războiu. O coaliție o împresoară. Războiul e dus în numele principiumului naționalităților. Pentru fiecare neam din Austro-Ungaria luptă un vecin. Rusia pentru cehi și ruteni, Serbia pentru sârbi, Italia pentru italieni. Singuri românii din Ungaria sunt duși în foc și puși în prima linie din cauza noastră, a României, care însă, cum a zis Goga, petrece și nu vrea să știe de ei. Iar dacă amintim aceasta, ni se spune că vrem război numai de dragul lor. Ei da, îl vrem. Războiul se face pentru incident de graniță, pentru ofensă adusă unui ambasador.

În cazul de față trebuie să vrem războiul, cu toate riscurile lui, până la ultima centimă, până la ultimul om, până la ultima picătură de sânge. Altminteri e peirea neamului, e rușinea pentru acest Regat cu îndatorire față de frați. Iar mâine va fi, în locul războiului națiunilor, lupta fratricidă și aci, în țară, războiul civil.

Da, d-lor. Lupta fratricidă. Dacă pierdem această ocazie, s'a sfârșit cu unitatea națională. Nu mai rămâne Ardelenilor decât să ia pe Mangra de șef, să devină toți renegați și să ne spună: „Am pățimit de pe urma voastră. N'ați voit să știți de noi. Nu vă mai cunoaștem.”

Iar în țară vom avea una din acele răfeli, de cari mă cutremur.

Când am cerut intrarea în acțiune a României, când am zis: „Acum e momentul, altădată va fi poate prea târziu”, ni s'a spus de unii: „Și noi vrem, ca și voi, împlinirea aceluiași ideal național, dar să mai așteptăm. Mai târziu va fi mai bine”. Azi, în urma unei victorii austro-germane asupra rușilor, ni se zice: „Vedeți că am fost prevăzători și bine am făcut că n'am intrat în războiu” ?

Dacă asemenea prevederi s'ar îndeplini, să nu crează reprezentanții politicei germano-file că vor fi lăudați pentru meritul prevederii. Și să nu se uite, că am pierdut momentul când defileurile Carpaților erau libere iar astăzi sunt întărite. Și să nu ni se spună de lipsă de munițiuni, căci avem tot atâtea munițiuni câte am avut la început.

Acestea sunt urmările pentru tot ce am făcut. Dar iată ce am făcut: noi am înarmat și aprovizionat cu munițiuni Dardanelele. Noi am trimis sute de mii de români din ultimele contingente în foc, să lupte în contra românismului. Așteptau recruții hotărârea României. Dar România i-a părăsit și în fața soțiilor cu lacrimile în ochi, ofițerii unguri pălmuiau pe „Valahii puturoși” și-i trimiteau în foc totdeauna în linia I-a. Lozinca este: „Să piară Valahii”.

Astfel, din cauza noastră, putrezesc oasele a sute de mii de români pe câmpiile Galiției.

Acestea sunt efectele.

Această politică nu este cea a prudenției, ci a lașității.

La întrunirea dela 7 Septembrie 1915 dela „Boulevard“.

Vroiam să vă vorbesc de corupția străină care se întinde la noi, cu complicitatea și ajutorul statului, și să propun unele măsuri. Uzând cum se cuvine de legea poștală de exploatare și de convenția internațională poștală, s'ar fi sfârșit cu propaganda prin presă și cu cumpărarea ziarelor. Ași fi cerut retragerea exequatorului vice-consulului german la Bacău, dovedit că subvenționează presa ostilă țării. Și s'ar fi propus multe altele.

Dar, de câteva zile, situația externă a căpătat o gravitate care trece cu mult peste aceste preocupări.

Din ocazie în ocazie pierdută, politica ce s'a făcut în cercurile noastre a ajuns la faliment.

Dar în loc să se depue bilanțul și să avizăm, se perseverează în eroare.

Suntem duși la prăpăstie tot în numele idealului național.

Acest ideal național îmi aduce aminte milioanele doamnei Humbert.

Europa întreagă a fost amăgită cu aceste milioane, cari ar fi existând într'o anume ladă de fier. Când s'a deschis lada de fier, s'a văzut că erà goală și că la mijloc erà o vastă excrocherie.

În momentul când ne lăsăm a fi încercuiți, ni se vorbește încă de ideal național.

Gluma trece peste marginile îngăduite.

Suntem amenințați de învăluire ca să fim sugrumați.

Suntem de fapt în război cu Austro-Germania. Dar războiul e de o natură specială.

La sfârșitul secolului al 18-lea se practică un fel de război al cărui teoretician a fost generalul Henric von Bolow. Acesta a scris o carte despre războiul fără luptă și fără vărsare de sânge. Această strategie țintează să opereze pe planuri și în dosul inamicului, să-l încercuiască, să-i taie liniile de comunicație și să-i ia magaziile, silindu-l să ceară grație.

Acelaş război puţin glorios se duce contra noastră.

Când vom fi învăluiţi dela Dorohoi la Severin şi dela Severin la Balcic, va trebui să ne supunem.

Vom vedeà atunci un popor întreg, cu armata sa, făcut prizonier. Pas' de mai fă atunci politică naţională! Se răspândesc o sumă de neadevăruri spre a sprijini politica supunerii şi a laşităţii.

Se vorbeşte de un milion de germani. Neadevăr patent.

Nu sunt în contra Serbiei mai mult de 300.000 oameni şi pretind că nu sunt nici atât. Pe frontul rusesc se află toate trupele ce erau până aci. Nu s'a regăsit urma numai a trei divizii. Şi e o copilărie să întreprinzi o ofensivă în contra României şi a Serbiei cu mai puţin de 1.200.000 oameni. Am convingerea că dacă ne-am face datoria, atacul în contra Serbiei nu s'ar mai produce şi am scăpa de primejdia ce ne ameninţă.

El nu va aveà loc decât fiindcă am făgăduit că nu vom mişca.

Am auzit zicându-ne, că am merge dacă

aliații ar debarca în Balcani 400.000 de oameni. D-l Take Ionescu cel dintâi mi-a spus că ar trebui să sugerăm Quadruplei Înțelegeri să aducă o sută sau o sută cincizeci de mii de oameni.

Eu i-am spus: „Să o facem, dar să n'o vorbim”. Când guvernul va auzi de aceasta, el, după sistemul lui de ipocrizie, care ne-a atras disprețul lumii, va cere 400.000 de oameni, cât nu se poate aduce.

S'a nemerit că tocmai 400.000 s'au cerut.

Dar trebuie să fii un triplu imbecil ca să propui așa ceva.

Linia ferată unică, ce există prin Serbia, e o linie cu debit foarte mic și e o stupiditate să ceri ca cu această linie să se transporte și să se ravitalizeze 400.000 oameni, plus armata grecească, și să se deservească armata română și armata sârbească. D-lor trebuie să se sfârșească odată cu politica nedemnității și a lașității!

Suntem în ultimul stadiu când se mai poate alege: Ori facem politică națională și atunci trebuie să ne facem datoria imediat; ori politică germanofilă francă.

Fiindcă această din urmă politică însem-

nează jertfirea tuturor aspirațiilor neamului, să cerem imediat mobilizarea. (*Aplauze prelungite*).

Și să cheltuim toată energia ce e în noi ca să impunem ceiace datoria ne poruncește! (*Lungi și sgomoloase aplauze*).

Cuvântare rostită la inaugurarea clubului „Federației unioniste“ la 7 Octombrie 1915.

Domnilor,

Având a vă face o expunere a situațiunii, voesc, înainte de toate, să învederez gravitatea împrejurărilor. Și tot ce pot spera dela expunerea ce voi face, e să înfig în mințile a cât mai mulți români credința exactă despre gravitatea orei prezente și să trezesc la ei spiritul de jertfă, pentru a-și face cu toții datoria, măcar la ora cea din urmă. E abia o lună de zile de când am spus: „Acum un an Ungurii făceau la Budapesta tranșee în contra noastră. Acum facem noi tranșee la Predeal. Iată drumul ce am străbătut.” Dar ce drum am făcut de o lună încoace! Inamicul și-a întins liniile dela Predeal la Severin și acum vrea să ne învâluie până la Balcic. Măine vom fi luați în clește.

O coaliție balcanică, ce se putea constitui în folosul nostru, s'a încheiat contra noastră, cu complicitatea și ajutorul nostru.

De dezastrul la care am ajuns, e răspunzător guvernul și noi, pentru tot timpul cât l-am ajutat. Dar avem și o slabă desvinovățire: cine n'ar fi acordat un răgaz, două, trei, zece, ca, cu toții laolaltă, într'un gând și într'un suflet, să pornim ?

De când însă d-l Brătianu a scăpat și ocazia intrării Italiei în război, mi-am dat seama că nu e nimic de făcut cu guvernul actual.

Fiindcă sunt persoane cari — fie de bună credință, fie că caută un pretext — aruncă vina pe noi, zicând că tăcerea noastră au interpretat-o ca efect al unei înțelegeri cu guvernul, împlinesc o datorie declinând sus și tare orice solidaritate cu politica guvernului. Adaug numai, că dacă, chiar la ultimul moment, guvernul s'ar hotărî la acte, am trece cu vederea toate greșelile sale. Liberați de orice menajament, suntem datori a deșteptă țara și a-i face cunoscut în ce mod se jertfesc cele mai sfinte interese ale ei, în niște împrejurări cu cari nu ne vom mai întâlni. Voiu cercetă azi două chestiuni

Pregătirea de război, cu privire în special la munițiuni, și atitudinea noastră în politica externă.

Chestiunea munițiilor.

Voiu discuta chestiunea munițiilor cum s'a discutat în toate statele beligerante. În țările unde nu există un control real, s'au înălțurat miniștrii cari n'au comis nici a zecea parte din greșelile comise la noi și s'au pus voinicește capăt rătăcirilor.

Când a izbucnit războiul european, aveam de fiecare tun mai multe munițiuni decât Franța, Anglia sau Rusia.

În anii 1911, 1912 și 1913, d-nii generali Argetoianu și Hârjeu și cu mine am întreit stocul munițiilor noastre. Aveam ce ne trebuie ca să intrăm în război. Totuși ar fi fost util să se mai sporească munițiunile și eră indispensabil să asigurăm reînnoirea stocului.

Afirm că întotdeauna am avut, cum am putea avea și acum, această posibilitate. De la venirea d-lui Brătianu la ministerul de război și până la izbucnirea conflagrațiunei actuale, s'au oprit comenzile. Pomenindu-i de acestea, am aflat dela d-sa că dacă nu

s'au mai făcut comenzi, în schimb s'a sporit producțiunea Arsenalului. Să cercetăm această chestiune.

Când a venit d-l Brătianu la putere, la 31 Dec. 1913, d-sa a găsit :

1. O cerere de a se da de lucru Arsenalului.
2. Proiecte pentru mărirea producției Arsenalului.

Cererea de lucru s'a făcut prin raportul Arsenalului No. 11510 din 9 Dec. 1913 către M. R. Acest raport zice, că până la Ianuarie 1914 cea mai mare parte din comenzi vor fi terminate, rămânând foarte puțin de lucru. Astfel că vom fi nevoiți să concediem mai mult de jumătate din numărul lucrătorilor, iar în cursul lunii Ianuarie va trebui să concediem jumătate din cei rămași.

Se repetă și se accentuează acelaș lucru prin raportul No. 1442, din 19 Febr. 1914. Extrag din acest raport următoarele:

„Am onoare a raporta, că cea mai mare parte din comenzi terminându-se, am fost nevoiți să concediem în serii o parte din lucrători, urmând ca peste 15 zile să se

mai concedieze și alții, cari au fost anunțați prealabil.”

Ca să știți ce urmare s'a dat acestor rapoarturi, citez darea de seamă anuală a Arsenalului pe anul 1914.

În ea se zice, că până la 30 Iunie s'a lucrat foarte puțin, ne având alte comenzi de cât acelea de reparațiuni la armături, procum și alte mici comenzi și reparațiuni de diferite materiale, obiecte, etc. „Din această cauză, am fost nevoiți a concedia și lucrătorii. Deși Arsenalul, cu No. 11510 din 9 Dec. 1913, alăturat în copie, a raportat și adus cazul la cunoștința direcției Arsenalului și a secretarului general, cerând comenzi, totuși nu s'a luat nici o măsură. Revenirile cu rapoartele No. 14301 și 14422 din 17 Febr. 1914, au fost iarăși fără rezultat. „Pe lângă cele arătate mai sus, mai întâmpinăm noi greutăți, din cauza evenimentelor externe, în aprovizionarea materialelor, lucru ce s'ar fi evitat iarăși dacă comenzile s'ar fi dat din vreme”.

Iată toată activitatea Arsenalului în tot anul 1914, în ajunul și în timpul războiului european, activitate cu care se laudă d-l prim-ministru. În ce privește cererile de

mărire ale Arsenalului spre a se sporî producțiunea lui, cereri înaintate încă din 1913, află-se că ele s'au încuviințat tocmai la 29 Iulie 1915, acordându-se niște credite prin jurnalul Consiliului de miniștrii No. 1187.

Să trecem acum la chestiunea munițiilor comandate.

Am zis că la izbucnirea războiului european, și ași putea zice chiar la 1 Ianuarie 1914, aveam un stoc de proiectile de artilerie mai mare ca în Franța, Anglia sau Rusia. El trebuia încă sporit, mai ales după experiența războiului european. Încă dela începutul lui Sept. 1914, la bătălia dela Marna, s'a văzut ce mare consumație de munițiuni de artilerie se face. Ei bine, la o întrunire publică ținută în Iunie 1915, am spus: „N'avem, azi, un proiectil mai mult ca la 1 Ianuarie 1914.” Azi pot zice că am sporit stocul nostru cu abia 90/0. Iată tot ce am făcut într'un an și nouă luni. De n'ar fi decât atât, și ar fi mai mult decât trebuie ca să se osândească un guvern. Un fapt, ca aceasta nu e o greșeală, e o crimă,—și de crimă acuz guvernul.

Nu cred să fiu desmințit. Dar de mi s'ar da cumva o desmințire, cer să fac proba

afirmațiunilor mele înaintea unei comisiuni aleasă exclusiv de guvern.

Până la izbucnirea războiului, d-l Brătianu se ocupă numai de colegiul unic și de expropriere, chestiuni mult mai importante pentru ministrul de război decât apărarea țării. Dar după izbucnirea războiului european, aceiaș nepăsare criminală ar părea de necrezut. Și totuși așa e.

Nepăsare, incapacitate, necinste.

Cum s'a ajuns la un așa rezultat dezastruos, lucrul e secundar față de faptul în sine, deciziv și brutal. Totuși, voi cercetă și procedurile cari au produs rezultatele ce constatăm azi, căci ele desvelesc nepăsarea, incapacitatea și necinstea. Cine se duce la Ministerul de război, — și oricine poate face experiența — ca să vorbească de o chestiune de armament sau de munițiuni, capătă acest răspuns: „Aceste chestiuni statul Român nu le tratează în România ci în străinătate și mai ales la Paris, la hotel Regina”.

Intr'adevăr, cei doi tehnicieni mai de seamă ai armatei noastre, d-l general Ghe-

nea, inspectorul-general al stabilimentelor de artilerie, și d-l colonel Rudeanu, directorul armamentului, lipseau din țară, primul de vre-o 8 luni, cel de-al doilea de vre-o 6 luni.

D-l general Ghenea a fost trimis în Italia, pentru niște comenzi cari n'au sosit și nu vor sosi niciodată. Pentru prima oară se vede un general trimis în permanență în străinătate pentru controlul comenzilor. De patru luni guvernul italian ne-a și spus că nu ne va mai da nimic. Atunci ce rost a avut trimiterea d-lui general Ghenea în străinătate? Nefiind util acolo, a fost trimis numai ca să nu fie aci, să nu afle nimic.

D-l colonel Rudeanu e trimis de 6 luni la Paris, ca să se ocupe de niște munițiuni din cari numai o infimă parte va veni vreodată. Toate aceste sunt deja foarte curioase. Mai curios e însă modul cum procedează guvernul nostru cu comenzile. El transmite unui reprezentant al său în străinătate, ordine d'a provoca oferta, apoi d'a tăragăni dacă oferta e favorabilă. Târziu de tot el ordonă de a refuză ori de a iscăli. Toate expedientele de tăragănire au de scop

de a face pe furnizor să priceapă. După cum pricepe, se refuză ori se iscălește. Ca pildă, se povestesc tribulațiunile unei oferte de bombe.

La 6 Ianuarie o casă italiană face o propunere de bombe pentru aeroplane și de torpile terestre. Casa pare foarte serioasă. E cunoscută ca atare. Reprezentantul ei e prezentat de ministrul Italiei la București. Din punct de vedere al utilității, statul-major face un raport favorabil. Din punct de vedere tehnic, d-l general Coandă referă de asemenea favorabil.

Casa propune să facă experiențe la noi în țară. Ea cere însă să i se plătească costul experiențelor, cam 5—6 mii lei. Ministerul refuză aceste propuneri, cerând ca experiențele să se facă în mod gratuit în Italia. Casa italiană primește.

În Februarie se numește o comisiune ca să asiste la experiențe. Se fac toate pregătirile și comisiunea noastră e poftită în Italia, la experiențele ce aveau a se face. Comisia refuză, cerând să fie poftită în mod oficial, de guvernul italian. Acesta, ne având nici un fel de amestec în această afacere, răspunde că nu are calitatea ca să pof-

tească comisia românească la niște experiențe de ordin privat. În Martie, văzând că nu se ajunge la nici un rezultat, casa italiană propune să se suprimе experiențele, ministerul de război având dreptul să refuze tot ce nu e conform cu caetul de sarcini.

Propunerea e respinsă, ministerul declarând că nu poate face nimic fără experiențe prealabile. Totuși, se dă dela direcția armamentului, inginerului italian, scrisoare către comisia românească din Italia, ca să facă experiențe. În Maiu, se pun la cale experiențele, dar Italia e în ajun de a intra în război și oprește de aci înainte orice export de bombe. În Iunie se fac noi propuneri, ca experiențele să se facă în București și bombele lucrate în țară cu spesele de experiențe ale furnizorului. Se admite în principiu și mai trec trei luni până la începutul lui Septembrie, când, după 8 luni, ministerul răspunde că chestiunea nu-l interesează. În felul acesta se rezolvă toate chestiunile la M. R. De toate acestea acuz pe d-l Brătianu, cu toate că știu că nu calcă pe la Ministerul de război. Dar știu ce știe și ce fac agenții săi personali.

Guvernul a voit să înființeze la noi o fabrică de puști. „L'Indépendance roumaine” din 11 Noembrie 1914, scrie că se va instala în curând la București o fabrică de puști.

Și acî nesorozitate. Au fost, e drept, propuneri ce meritau a fi luate în seamă. Dar după un an constatăm că nici nu s'a început ceva în această direcție și nici nu se mai pomenește de așa ceva. A mai fost vorba să înființeze o fabrică de cartușe. Casele franceze ultraserioase: Saint-Chamond și Delaunay-Belleville, au propus încă din luna Februarie înființarea unei cartușerii în România, cartușerie care mai întâi trebuia să predeă o cantitate mare de cartușe pe 140 franci mia. Casele acestea au fost, pentru motive diverse, purtate cu vorba atâta timp, în cât au cedat statului francez instalațiile lor, cari lucrează și azi pentru el. La 22 Martie o casă italiană face propuneri pentru înființarea în țară a unei cartușerii pe prețul de 160 de franci mia de cartușe. Fabrica trebuia să fie pusă în funcțiune după 5 (cinci) luni. Reprezentantul casei italiene pleacă în Italia; angajează tratativele, regulează chestiunea mașinelor, ob-

ține permisia de export. El primește dela șeful misiunii române din Paris o telegramă, prin care își anunță trecerea prin Italia și-i cere să-l aștepte la Milano. Trec o săptămână, două, trei, șeful misiunii uită să treacă prin Milano. Să se observe că principala noastră pretențiune, eră ca fabrica să funcționeze cât mai repede. Casa italiană ne mai pricepând nimic, timete la București pe reprezentantul ei, care găsește aci pe colonelul Rudeanu, în ziua chiar când plecà din nou la Paris. Ei sunt de acord și col. Rudeanu roagă pe reprezentantul casei italiene să-l aștepte zece zile, când va fi întors din Paris. Trec o lună, trec două. Nici o știre. În Iulie, directorul unei mari bănci din București, ducându-se la Paris, cere col. Rudeanu un răspuns categoric. Răspunsul este că afacerea nu merge destul de repede.

Se cere ca fabrica să fie gata la 1 Ianuarie și în loc de amenda obișnuită de 2 ori 3 la mii de fiecare zi de întârziere, se pretinde o amendă de 10⁰/₀. Casa italiană refuză, zicând: „Ce fel de pungășie ar trebui să fie oferta mea, ca să pot riscă 10 la sută din totalul sumei ce aveam de încasat și

care constituie tot beneficiul nostru"? Să se observe că, dacă prin ea oferta dela început, fabrica ar fi început să funcționeze în Septembrie, nu în Ianuarie.

Concluzia acestei afaceri, e că acum de curând ministerul a iscălit un contract cu o altă casă pe prețul de 180 franci mia de cartușe. Cu 40 franci mai scump ca Saint Chamond. La 300 milioane de cartușe, diferența reprezintă o pagubă pentru stat de 12 milioane. Dar ce e mai grav, e că afacerea s'a înjghebat neserios și că la Ianuarie nu vom avea fabrică. Trebuie să mărturisim că s'a făcut și un lucru bun. S'a făcut în Franța și o mică comandă de proiectile de artilerie, din nenorocire mult prea mică. De la această comandă rezultă aproape exclusiv micul spor de 9°/_o de care am vorbit la munițiuni.

Dar și aci constatăm aceleași târăgăneli, uneori interesate, alte ori efect al neglijenței, cari au drept urmare că toate furniturile s'au plătit prea scump, căpătându-se prea târziu. Ni s'au oferit aceste proiectile pe 65 lei bucata. S'au pierdut săptămâni cu discuțiunea prețului. Acesta s'a urcat la 70 lei și, după noi discuțiuni, s'a făcut co-

manda pe 80 lei. Procedurile noastre erau atât de stranii, mergând până a refuză munițiuni asupra cărora ni se primiseră toate condițiunile, dar cari nu plăceau pentru alte motive, încât un ministru dintr'o țară beligerantă a spus: „De sigur că România nu va intra în război, când văd că refuză munițiile ce i se oferă.” La o furnitură de proiectile tratată în țară, toate condițiunile noastre erau primite. Nu mai erau dar motive de tratative și de tărăgănare. Ne având încotro, se făcù invoiala. Pentru a scăpă totuși de niște munițiuni ce satisfăceau toate cerințele noastre dar cari nu plăceau, s'a găsit acest mijloc: s'a luat angajamentul ca statul român să ceară ministerului de război francez autorizația, care e obligatorie, pentru săvârșirea comenței. Reprezentantul nostru a spus că a cerut-o, dar guvernul francez nu vreà să dea autorizație. Lucrul s'a lămurit însă altfel: o scrisoare, isvorită din ministerul de război francez, dovedește că niciodată nu s'a făcut acea cerere. Ași puteà să înșir ore întregi fapte ca cele ce am desvelit. Dosarul meu e încă plin și mai e o față a chestiunei care e mult mai gravă.

Am vroit azi să dau numai câteva pilde, ca să illustrez sistemul.

Prin nepăsare, incapacitate și necinste, cele mai grave interese ale țării sunt jertfite.

Când un guvern, în 2 ani de existență sau 14 luni dela izbucnirea războiului european, a dat tristele rezultate ce cunoaștem în chestia munițiilor, el e osândit și dăinuirea lui constituie o primejdie.

Chestiunea externă.

Spre a aveà pretext în politica externă de a nu intra în acțiune, guvernul ne-a defăimat în afară, lățind în toată Europa credința că n'avem munițiuni. Măcar dacă această calomnie l-ar fi îndemnat să-și facă în modul fie chiar cel mai modest datoria în ce privește pregătirea de război. Dar activitatea guvernului cu privire la munițiuni a fost dezastroasă. Și tot atât de incapabil s'a arătat guvernul și în chestiunea externă. Pornit dela ideia că trebuie să meargă alături de Germania, d-l Brătianu s'a raliat fără convingere la politica cealaltă. Șovăelnic în convingeri, bățos în negociațiuni, din

apucătură despotică, nereușind la timp în această pricină nici o negociere, pierzând toate ocaziunile, am ajuns să fim chiar la noi și să nu mai așteptăm împlinirea visului nostru decât dela noroc. Acum un an, Europa aveà ochii pe noi, ca să dăm noi lovitura decizivă. Azi am abdicat chiar dela rolul nostru aci, în politica balcanică. Ce a fost această politică balcanică, e ceva de necrezut. În loc să sprijinim pe aliații noștri de ieri și de mâine, pe Sârbi și pe Greci, ne-am dat în toate împrejurările de partea Bulgariei. Două fapte, încă necunoscute, agravază și mai mult atitudinea noastră. Primul fapt e, că tratatul care leagă Bulgaria de Germania, e încheiat încă dela începutul războiului și anume din prima jumătate a lunii August. D-l Beldiman, ministrul nostru la Berlin, are cunoștință de aceasta și a informat guvernul nostru de existența acestei convențiuni. Cu toate acestea, în orice împrejurare, am susținut pe Bulgari în contra Sârbilor și Grecilor. Și totuși, întotdeauna au fost contra lor. În ajunul războiului european, avusesem câteva incidente la granița cu Bulgaria. Atunci guvernul nostru a întrebat pe cel din Bel-

grad dacă 'și va îndeplini obligațiunile pentru apărarea tratatului de București. El a răspuns că da. Dar când, după câteva zile, a izbucnit războiul european, ni s'a pus din Belgrad aceiaș întrebare, iar noi am răspuns că nu se poate comptă pe noi căci împrejurările s'au schimbat; ceva mai mult, Berlinul a fost autorizat să comunice aceasta la Sofia și să înștiințeze pe Bulgaria, că, din partea noastră, au mână liberă în contra sârbilor. Cine a făcut politica mu-nițiunilor, pe care am expus-o, e capabil să facă și așa politică externă. Când, iarna trecută, sârbii erau expuși a fi zdrobiți de austriaci, s'a susținut la noi că, în propriul nostru interes, trebuiă să intervenim în fa-voarea sârbilor. Ce n'am fost în stare să facem noi, se hotărîră să facă Grecii. Ei ne-au cerut în cele din urmă numai (și au cerut-o, în numele lor, reprezentanții în Bu-curești ai Triplei Înțelegeri) ca să facem cu-noscut la Sofia că vom interveni dacă bul-garii vor atacă pe Greci. Fusesem însărci-nat, împreună cu d-l dr. Istrati, a cere d-lui Brătianu să făgăduiască demersul diploma-tic, la Sofia, ce ni se cerea. D-l Brătianu ne-a spus că nu guvernul elen ci Tripla Înțele-

gere ne cere aceasta, vroind să ne târască și pe noi și pe greci în acțiune.

Astfel, d-l Brătianu pretinde, că prin refuzul nostru scăpăm pe Greci de pretențiile unei intervenții pe cari ei n'o doresc. Ulterior, cele două memorii ale lui Venizelos către regele Greciei, ne-au dovedit că lucrurile nu s'au petrecut astfel.

D-l Venizelos spune în memoriul său din 17 Ianuarie 1915:

„Maiestatea Voastră a luat cunoștință de răspunsul guvernului român la propunerea noastră privitoare la o acțiune comună în favoarea Serbiei. Acest răspuns semnifică, cred, că România ne va refuză orice cooperare militară, dacă nu participă și Bulgaria.” Să nu se zică că d-l Venizelos n'a avut aprobarea regelui și a fost nevoit să se retragă. D-l Venizelos din cauza noastră a căzut. Noi l'am răsturnat de două ori. Incă o ispravă inteligentă a guvernului nostru! In orice caz, nimenea nu cerea, ca să intervenim fără garanția tuturor factorilor constituționali. Dar ce e mult mai grav, e că, spre a câștiga prietenia iluzorie a Bulgarilor, s'a comunicat și la Sofia demersul făcut pe lângă noi și refuzul nos-

tru. Știm ce caz mare făcea guvernul de felul cum câștigasem prietenia Bulgarilor.

Asemenea proceduri nu sunt permise nici când ai scuză succesului. Noi însă ne-am acoperit de desconsiderare, ca să înregistrăm numai insuccese.

Vă mărturisesc că, cunoscând unele lucruri de cari nu pot vorbi, știind cazul ce se face de angajamentele de onoare, auzind cu uimire invocându-se unele probe scrise, adesea am avut să roșesc în fața străinilor. Să se sfârșească odată cu o politică înșelătoare și nedemnă! Destul cu politica de culise! Țara are dreptul să știe unde merge și să pretindă claritatea și probitatea în politica noastră externă.

Dar să revenim la politica noastră balcanică. Noi, cari alături de statele balcanice suntem statul cel mai puternic și cel mai dezinteresat în chestiunile teritoriale de la sudul Dunărei, noi avem de jucat primul rol în faza orientală a conflictului european. Noi putem servi cauza Quadruplei Înțelegeri și a noastră, fie chiar numai printr'o activă acțiune diplomat'că. Puteam strânge într'un mănunchiu și în folosul nostru, toate

forțele balcanice, minus Bulgaria, care însă ar fi fost paralizată. În loc de aceasta, am distrus toate forțele ce ne puteau veni în ajutor: Serbia jertfită, Grecia descurajată în toate năzuințele ei de a merge alături de noi, Bulgaria căpătând din parte-ne mână liberă spre a face o politică inspirată înainte de toate de temerea unei României-Mari. Și totuși, am mai putea salva acum, la ultimul moment, situația în Serbia și Grecia.

După ce am scăpat o ocazie, cum nici n'am visat, de ocupare a Ardealului și de intervenire glorioasă în conflictul european cu un minim de sacrificii, acum am ajuns să fim amenințați la noi.

Acum așteptăm totul dela pronia cerească. Orice ocazie ne-ar rezervă ea, am suferit pagube ireparabile. Trei sute de mii de Ardeleni, încă nerecrutați până acum opt luni, sunt pierduți pentru noi. Ne vom întâlni încă și cu ei poate, pe câmpul de luptă, în tabăra vrăjmașe. Pagubă ireparabilă! Trecătorile Carpaților, eri libere, sunt astăzi întărite. Peste ele va trebui să ne deschidem drum cu jertfe omenești. De aceste jertfe nici un noroc nu ne va

scăpă. La aripa noastră stângă armata sârbească ce aşteaptă să ia ofensiva cu noi, va fi, dacă o permitem, înlocuită cu armata duşmană, când Serbia va fi zdrobită. Atunci lupta îşi va îndoii forţele, când conjuncţiunea cu armata germană îi va da muniţiuni din belşug. Iar mijloacele noastre de aprovizionare vor fi tăiate.

S'a zis că vom fi încercuţi. E mai drept să zicem că ne-am încercuit singuri.

Norocul ne-a dat ocazii. Netrebnicia noastră le-a nimicit. Fiecare săptămână, fiecare zi înseamnă o nouă pagubă.

Acum cincisprezece zile un cuvânt al nostru putea încă să schimbe faţa lucrurilor în Balcani. Acum, numai bărbăţia noastră ne poate scăpă. Nimic nu mai putem aşteptă de la politica de până azi, care a îngrămadit toate greşelile şi ne-a dus la ultimul grad al desconsiderării faţă de ambele grupări de puteri.

Nici un guvern germanofil, cu înfăţişarea lui respingătoare, n'ar fi putut să ne aducă unde ne-a adus guvernul actual în numele idealului naţional. Am deschis un larg credit guvernului. Luni de zile i-am dat un

concurs absolut, în schimbul unor făgădueli ce nu s'au împlinit.

I-am votat starea de asediu în schimbul — e drept — cuvântului de onoare ce am cerut primului-ministru, și pe care ni l'a dat, că nu va întrebuința această armă decât în război și niciodată în contra politiceii noastre. I-am făcut cinstea de a crede că acest cuvânt e o garanție.

Creditul ce, într'o dorință de armonie internă, am acordat guvernului, ne-a încărcat cu o grea răspundere.

Cu convingerile ce avem, ar fi din parte-ne o trădare de neam dacă am prelungi o stare de lucruri ce ne-ar duce la prăpastie.

Țara să-și spue limpede voința și să nu se încreadă decât în o politică ale cărei țeluri să fie proclamate la lumina zilei.

Guvernul ne-a făcut făgădueli. Azi îi cerem, în modul cel mai riguros, să le ție. Ori își ține angajamentele, ori să plece! De un an de zile se țin concentrate unele trupe în cari, din inacțiune, se stinge orice entuziasm. Aceasta e cea mai primejdioasă pregătire de război. Noi spunem limpede: *La război, ori acasă!* Țara nu mai poate

fi dusă cu minciuni. Un guvern fățiș ostil idealului național e mai puțin primejdios ca un guvern ce-și învăluie țelurile, ca să ne ție în amorțeală. Cel dintâi revoltă, cel de-al doilea ne adoarme. Deșteaptă-te, române !

**La întrunirea „Federației unioniste“
dela Brăila, la 18 Octombrie 1915.**

N. Filipescu amintește drumul ce-am parcurs dela ultima întrunire la Brăila până azi.

Au fost momente când, prin un simplu marș militar, ajungeam la Buda-Pesta. Acolo dictam pacea Europei. Destinele lumii au fost, un moment, în mâinile noastre.

Acum suntem amenințați la noi acasă. Secolele pândeau o clipă: aceia când putea spulberă stâlpii blestemați dela vama Preleal. Azi bariera s'a întărit cu tranșee și cu tunuri.

Și brâul de învăluire se întinde de jur împrejur, peste Serbia respinsă și despărțită de noi, până la Marea Neagră.

Iată unde am ajuns.

Dacă am fi fost în război, un general

care, prin inacțiune, ar fi fost adus în așa situație, ar fi fost trimis în consiliu de război.

E cazul lui Bazaine în Franța. E cazul d-lui Brătianu la noi.

Și nu numai prin inacțiune am ajuns aci.

După ce am pierdut toate ocaziunile, am făcut după interesul și porunca vrăjmașilor noștri. (*Aplauze*).

Greciei, care ne propunea să intrăm în război alături de ea, îi răspundeam: „Nu ne mișcăm. Fiți prudenți, nu vă mișcați nici voi”!

În schimb, Bulgarilor, cari vroiau să atace pe Sârbi, le ziceam: „Aveți mână liberă”!

Sârbilor, de cari ne leagă un tratat scris, le răspundeam această mișelie: „Imprejurările s’au schimbat, tractatul nu mai e decât un petic de hârtie”.

Și poporului nostru, care se zice că e inteligent, i se spune că această politică se face în numele idealului național!... (*Aplauze*).

Dacă o minune nu ne scapă — dar această minune poate fi voința voastră, vo-

ință încă salvatoare — atunci e catastrofa cea mare.

Atunci e pentru noi ruina financiară, după cheltuelile zadarnice ce-am făcut și este sfâșierea intestină. Ardealul maghiarizat și pierdut pe veci.

România înghesuită între o Ungarie puternică și o Bulgarie mare.

Ni se vorbeà de pericolul slav. In contra Rusiei nu putem nimic. Dar unde putem, creăm noi o Bulgarie mare.

A cui e vina? O știți. Dar și noi suntem vinovați. Intr'o dorință de unire, am fost prea răbdători cu guvernul și ați fost prea toleranți cu trădătorii. (*Vii aplauze*).

Trădători? Ce lipsă de eleganță d'a roști acest cuvânt. Părea o lipsă de simț critic și o lipsă de gust literar de a veni cu învinuire de trădare.

Și totuși, îndată ce trădarea a avut căutare, s'a umplut țara de trădători.

Să-i lăsăm pe cei mari, prea bine cunoscuți.

Aci, în Brăila, după marea întrunire din primăvara trecută, am avut un banchet. Acolo s'au rostit de unii oratori discursuri iredentiste dintre cele mai înflăcărâte.

Unii dintre acești oratori erau funcționari la Banca Agricolă.

Toți aceștia, când au fost amenințați de bancă, s'au prefăcut în maghiarofili.

Ei nu erau niște nenorociți peritori de foame și totuși, pentru o sută de lei pe lună, au vândut Ardealul. (*Aplauze*).

Dar de aceasta sunteți și d-tră vinovați. Ați refuzat să le întindem mâna? Le-ați întors spatele? I-ați tratat ca pe niște ciu-mați?

Prea adese-ori nu. S'a uzat față de ei de o toleranță care e o lașitate.

Toleranța e un minimum de libertate, și una se deosibește de alta prin aceea că libertatea e o opinie, iar toleranța e un semn de civilizație.

Impotriva celor ce se ridică însă în contra neamului, toleranța nu e permisă. (*Aplauze*).

În numele sfintei toleranțe, vă spun: „Por, zdrobește pe cei ce îți stau în cale. Împlinește-ți ursita! Peirea sau mântuirea stă în mâinile tale. Voește, și vei putea! (*Vii și frenetice ovațiuni*).

Cuvântare rostită la meetingul dela Iași al „Federației Unioniste“, la 1 Noembrie 1915.

S'a afirmat că eu ași fi declarat că cedez Moldova în locul Ardealului. E o infamie, căreia îi dau cea mai categorică desmintire. (*Aplauze*).

În 1859, Napoleon al III-lea adresă următorul apel poporului italian :

„Providența părtinește uneori popoarele, dându-le prilejuri de mărire; dar aceasta sub condițiunea ca să știe să se folosească de ele. Folosiți-vă, dar, de norocul ce vi s'a hărăzit !”

Victor Emanuel făcând apoi o călătorie la Paris, un istoric scrie: „El erà primit pretutindeni ca suveranul unui mic regat, care știuse să ia o mare hotărîre”.

Acest lucru, la prima vedere atât de însemnat, de a ști să iei o hotărîre, este oare

el semnul ce distinge popoarele alese ?

Da, când el înfăptuește poruncile din mormânt ale generațiilor ce s'au stins cu visul lor neîmplinit, când el se fierbe în durerile fraților subjugăți și când s'a zămislit în exaltațiunea unor aspirațiuni sfinte ce poruncesc toate jertfele. (*Vii aplauze*).

Atunci, hotărîrea luată e rezultatul tuturor virtuților unui neam mare.

Când socoteala însă înlocuește voința virilă, atunci se pierd cauzele cele mai mari.

Chiar și d-l Brătianu pare a vroi ceva, și el pomenește uneori de ideal național.

Mult ași da să am mărturisirea intimă a d-lui Brătianu despre ce este, pentru el, „Idealul național”.

El trebuie să-și facă o socoteală cam de felul acesta : „Ardealul nu e o afacere tocmai rea. Transilvănenii vor exportă prin Brăila și Constanța. Valoarea terenurilor va sporî în porturile noastre. In general, valoarea pământului egalizându-se se va mări. Băncile ce fac operațiuni de comision de cereale, ca Banca Românească, își vor întinde operațiunile. In Transilvania sunt mine de cărbuni și de fier; de aci ocazii de afaceri cointeresate. Dacă pot aveà toate acestea

chilipir, sunt gata să constituie Ardealul pe acțiuni”. (*Aplauze*).

Când un om a vroit, în primele zile ale războiului, să ne aducă alături de nemți, și apoi a început să prețuiască Ardealul din considerațiuni de felul acesta, să nu ne mirăm că a pierdut atâtea ocazii.

Unitatea unui neam se face cu suflet de viteaz, nu cu inimă de cămătar. (*Vii aplauze*).

Să nu ne mire dar toate șovăelile. D-I Morțun zicea mai deunăzi: „Nu sunt nici germanofil, nici rusofil, sunt român”.

Ei bine, nu. Ești român numai cu numele și cu cetățenia, când nu ești azi nici germano-fil, nici franco-fil.

Eu, ca român, sunt azi și pentru împrejurările actuale, și franco-fil și ruso-fil și sârbo-fil. (*Aplauze*).

Sunt sârbo-fil și din cinste. O convenție scrisă ne leagă de Serbia.

Când s’a iscălit pacea dela București, plenipotențiarilor greci, sârbi și români propuseseră ca armatele să continue să ocupe teritoriile bulgărești până ce, prin marea Sotranie, se va consfinți tratatul de pace.

S’a propus însă, apoi, o modalitate mai

«dulce. Armatele aliate să se retragă, dar să se încheie un tratat de alianță între România, Serbia și Grecia, pentru apărarea, în contra Bulgariei, a tratatului de București.

Tratatul s'a iscălit.

Spre rușinea noastră, niște oameni fără onoare au renegat iscălitura țării.

Dacă un Bethmann-Holweg a putut vorbi cu dispreț de un tratat ca de un petec de hârtie, el se bizuiă cel puțin pe tunurile sale.

O țară mică are însă o datorie de prudență de a profesă respectul dreptului și al tratatelor.

Ni se va zice însă, că nici Grecia nu și-a respectat tratatul.

Mai întâi, aceasta nu-i face cinste și presupui că pe viitor nimeni, nici măcar Germanii, nu vor mai pune temei pe iscălitura Greciei. (*Aplauze*).

Dar cel puțin Grecii tot au făcut ceva. Au făcut un demers pe lângă noi, ca, împreună, să ne ținem angajamentele. Noi am refuzat. Apoi grecii ajută pe cât se poate pe sârbi, făcând trupelor debarcate la Salonic toate înlesnirile. Guvernul nos-

tru, din potrivă, lasă să se înțeleagă că s'ar împotrivi ajutorului Rușilor.

E în stare să facă și aceasta.

În Septembrie 1914, guvernul nostru a iscălit cu Rusia o convențiune, în care se pomenește de desmembrarea Austro-Ungariei.

Azi, el e în stare să meargă alături de Austro-Ungaria în contra Rusiei.

El a luat bani dela Englezi și arme dela Francezi, angajându-se măcar la atât: că nu le va întrebuința în contra lor, și azi pomenește să ajute cu ele pe Germani în contra aliaților.

El a trimis emisari în Franța, ca să spuie că, la cutare dată, vom intra în război și a făgăduit, în cele di nurmă, că va intra odată cu Italia.

A înșelat Europa întreagă, și uneori îmi este rușine când mă aflu față de străini.

Dar rușinea ca rușinea. Intru atât s'atocit însă în noi orice sentiment, încât să nu ne mai miște nici martiriul transilvănenilor?

Nu cunosc nimic mai jalnic decât calvarul fraților noștri.

Nici soarta Belgiei nu se poate compara cu a lor.

Admirabilii Belgieni cel puțin luptă contra dușmanilor lor, conduși de un rege vrednic care, după veacuri și veacuri, încă va fi cinstit ca eroul ce s'a agățat până la ultima suflare de ultimul petic de pământ al patriei sale. (*Aplauze*).

Ardelenii luptă contra' liberatorilor lor, duși în foc în prima linie de o stăpânire care a dat lozinca: „Valahii să piară” ! Apoi Belgienii au măcar mângâierea milei și admirației universale. Ardelenii n'au nici atât, din cauza disprețului ce-l inspirăm tuturorora, noi, cei din regat. Dar, după mobilizare, s'au început noile recrutări din Transilvania.

Noi am spus-o la timp : la data cutare și în data cutare se vor chema încă atâtea contingente.

Și s'au mai ridicat aproape trei sute de mii de români, duși la moarte, în Galiția, de Unguri, cu ajutorul dela noi al călăului transilvănenilor.

Dar socotitorul fără suflet dela noi zice că nu face sentimentalism.

Lui îi merge bine, la căldură, și la furnituri. (*Aplauze*).

Dupăce s'a recrutat tot ce se putea ridică, s'au luat bătrânii și răniții ca cărauși, cari aduc armatei ungare aprovizionările stoarse tot dela Români. Și când n'a mai fost ce să se recruteze, preoții și babele au fost puși în lanțuri și aruncați în închisorile din Ungaria.

Mai deunăzi, în Sibiu, preoți și femei au fost puși în lanțuri și scoși pe stradă, intenționat noaptea, la eșirea teatrului, și, pe când erau duși la închisoare, ungurii și sașii dela teatru i-au scuipat în obraz.

Cel ce ne povesteà aceasta într'un cerc intim, erà d-l Goga. El adăogă: „Acum aștept ca mama să fie aruncată în închisoare din cauza mea, iar eu voiu părăsi această țară, unde credeam să gădesc o patrie”. (*Aplauze*).

În mijlocul chinurilor și al desnădejdiei, frații noștri se mai agață de o ultimă iluzie. Englezii și Francezii debarcă la Salonic, iar Rușii au strâns o armată mare în Basarabia.

Aci e ultima lor rază de speranță. (*Aplauze*).

Iar ființa fără suflet din capul guvernului, le zice : „Nici noi nu vă dezrobim, nici altora nu vom îngădui să vă dezrobească. Să pieriți până la cel din urmă !”

Noi însă vom spune aliaților ce vor veni :
„Fiți bine veniți, fraților și salvatori ai fraților ! Și noi vom merge alături de voi !”
(Vii și frenetice aplauze).

**Cuvântare rostită la Senat, cu prilejul
discuției răspunsului la Mesajul Tronului,
la 4 Decembrie 1915.**

D-lor senatori, cu accente lirico-desperate, d-l Procopiu a lăudat frumusețile regimului parlamentar așa cum îl practicăm de un an și jumătate.

Eu îi voi opune un singur fapt: dintre toate țările parlamentare—fără a excepta chiar Turcia — România singură este înzestrată cu un guvern, care, dela începutul războiului, a socotit că n'are nici o comunicare de făcut Parlamentului.

Pentru d-l Procopiu este un motiv mai mult ca să aducă laude băncii ministeriale. Cu cât îi se comunică mai puțin, cu atât laudă mai mult.

Nu însă toți sunt de această părere și sunt mulți de părerea contrară.

Fără a intra în discuțiunea controverselor

d-lui Procopiu despre opiniunea publică și despre încrederea țării în guvern, voiu invocă în favoarea noastră mărturii din sânul chiar al majorității și mă sprijin pe o părere, după mine mai autorizată ca aceea a d-lui Procopiu, aceea a președintelui comisiunii Adresei, care, într'un articol senzațional, ne-a spus că suntem astăzi în situația de a nu mai putea „concilia apărarea intereselor supreme ale Statului cu funcționarea normală a Parlamentului”.

Foarte grav. Avem să alegem între apărarea intereselor supreme ale Statului și instituțiunile noastre parlamentare. Ori păstrăm instituțiunile și atunci să renunțăm la îndeplinirea aspirațiunilor noastre, sau, de vrem să realizăm aspirațiunile noastre, trebuie să jertfim instituțiunile parlamentare.

Chestiunea merită o cercetare mai de aproape și de aceea, de acum, anunț o interpelare asupra situației guvernului față de Parlament.

Dar, ori cum ar fi, condamnați la un sistem de guvernământ incompatibil cu instituțiunile parlamentare, să ne alegem cel puțin cu partea cea bună a mutismului

guvernului, aceia că putem cercetă, făcând abstracțiune de dânsul, situațiunea generală fără să coborîm discuțiunea la nivelul băncii ministeriale.

D-lor, sunt diferite războaie. Sunt, de pildă, războaiele de cucerire, sau războaiele de echilibru.

Și unele și altele sunt în genere pornite mai mult dintr'un gând de câștig, decât dintr'o datorie. Acestor războaie li se poate aplică formula, de care azi se cam abuzează: „Maximum de câștig, minimum de riscuri”.

Dar sunt și războaiele naționale, impuse de datoria către neam. Dela acestea, popoarele cu vlagă nu se pot sustrage sub nici un pretext. Aci istoria, iar nu calculele, ne arată drumul și pe acest drum găsim o călăuză sigură, care ne poate conduce cu pildele ei admirabile; aceasta e Italia din vremea războaielor purtate pentru unitatea ei.

La 1854, Cavour seria: „Fiindcă Providența a vroit ca, singur în Italia, Piemontul să fie liber și independent, Piemontul trebuie să se folosească de libertatea și in-

dependența sa, spre a scăpa nenorocita Italie”.

Noi, românii din Regat, singuri printre frații subjugăți suntem liberi și independenți. Statul român independent, în sânul neamului asuprit, are o datorie către acest neam și această datorie îi e dictată nu de calcule, ci de misiunea sa istorică. (*Applauze*).

Piemontul, micul Piemont, care la 1848 n'avea nici 5 milioane de locuitori, față de Austria, care erà mai mare decât astăzi, Piemontul a purtat patru războaie pentru unitatea Italiei: de două ori învins, la Custozza și Novara, el se aruncă în aventura din Crimeea, pentru a câștiga în Europa sprijinul cu care să triumfe în cele din urmă la Solferino.

Aceasta e linia de purtare ce se impune unui stat care înțelege să-și împlinească urșita. Acesta erà rolul indicat României. (*Applauze*).

De am fi urmat pilda lui Cavour, de am fi avut, — ceeace e mai greu — un Cavour în locul cancelarului nostru obosit, în locul Metternichului din palatul Sturza, am

fi dezlănțuit noi în contra Austriei războiul european de care aveam nevoie.

Dar măcar atunci când Austria era încolțită de patru din cele mai mari state din Europa, datoria noastră era, ca dela început, fără șovăială, fără diplomație, fără abilități, să atacăm Austria.

Și se nemerise ca tocmai această atitudine să fie și cea mai înțeleaptă, cea mai prudentă, cea mai ferită de riscuri.

La bătălia dela Marna, Imperiul Britanic nu putuse să trimită decât 120 de mii oameni pe frontul de pe Continent, numai 120 de mii cari, totuși, au fost decizivi.

Dar închipuiți-vă, că ar mai fi fost o rezervă de 500.000 de oameni. Desfid pe un militar să afirme, că dacă aliații ar fi avut pe frontul occidental o rezervă de 500.000 de oameni, trupe proaspete la bătălia dela Marna, nu s'ar fi curățat solul francez de invaziunea germană. Ei bine, această armată există. Eră armata română. Dar ea se află pe alt front, într'o situație mult mai bună, unde aveà libertatea de manevră și o poziție strategică, care îndoia valoarea acestei armate de o jumătate de milion. Ea aveà drum liber fără fortificațiunile de astăzi,

fără împotrivirea nimănui spre a ajunge în inima Ungariei și a da lovitura de grație armatei austriace bătute și demoralizate. Schimbam noi fața războiului.

D-lor, astfel, și cu cele mai mici riscuri, nu numai ne împlineam datoria către neam, dar împlineam și o mare misiune europeană. Eram noi salvatorii Europei. Împrejurările vitregi ale istoriei noastre nu ne-au prea îngăduit să ne ridicăm la un rol european. Eu nu cunosc în trecut decât o singură epocă în care ni s'a îngăduit să jucăm un asemenea rol și, apoi, mai cunosc ocazia de azi. În trecut a fost epoca războaielor pentru apărarea creștinătății. Pe aceasta o simbolizează Ștefan-cel-Mare când trimite principilor creștini acea veștită scrisoare, al cărei cuprins arată, tot așa de bine ca și data ce poartă, distanța dintre el și noi. Ștefan-cel-Mare nu scria ca să dosească dela datorie: „Maximum de câștig, minimum de riscuri”, și nu rezolvă cu formule de bancher chestiunile mari ale neamului. El scria: „Necredinciosul Turc vrea să coprindă această poartă a creștinătății ce întâmpină în țara noastră. Și dacă această poartă ar fi pierdută de mine, toată

creștinătatea ar fi amenințată. Noi, din această parte, făgăduim pe credința noastră creștinească, să stăm cu capul nostru și să luptăm până la moarte pentru creștinătate”.

Cel d'al doilea moment, era cel de acum un an, când puteam căpăta nu numai sporire teritorială ci și strălucire fără seamăn. Puteam fi nu numai o țară mare ci și un popor mare, cu măreție peste mărire și cu un titlu neperitor la recunoștința Europei. (*Aplauze pe băncile minorității*).

Această ocaziune unică am pierdut-o și cu dânsa nu ne vom mai întâlni. Dar insensibili unei chemări atât de înalte, am dosit chiar dela cea mai strictă datorie către frații noștri de sânge.

D-lor membrii ai majorității, aduceți-vă aminte de o pagină recentă a istoriei partidului liberal. Acum 20 de ani ați agitat cestiunea transilvăneană. Tristul sfârșit al acelei agitații a făcut pe mulți să se îndoiască de sinceritatea conducătorilor acelei agitațiuni. Acum aveți prilejul să vă dați inima pe față.

Dar să vă împrăpătez nițel amintirile.

La 25 Septembrie 1894 d-l Sturza pronunță un vestit discurs în sala Orfeu.

El descrie situația nenorocită a Românilor din Transilvania. Arată îndatoririle Regatului român față de ei, vestejește sistemul electoral nedrept, regimul școlar simplu instrument de maghiarizare, prigonirile în contra șefilor partidului național, procesele de presă și condamnările suferite și încheie cu această întrebare: „Se naște întrebarea: în asemenea circumstanțe ce trebuie să facem? Această întrebare e în gura tuturor. În tot cazul, nu putem să lăsăm pe frații noștri de dincolo să piară, fără să ridicăm glasul nostru. Nu putem să nu ridicăm și noi glasul nostru când ei strigă: „Ne strivesc! Ne desființează Maghiarii”.

Despre ce eră vorba? Ni se cerea o intervenție. Ce fel de intervenție? E intervenția amicală, discretă, care, dacă nu reușește, nu merge mai departe. O asemenea intervenție nu putea să nu se facă și s'a făcut. Dar nu aceasta se cerea guvernului nostru, ci o intervenție cominatorie, care nu încează decât dacă te-a dus la rezultat. Dar te

putea duce și la conflict și cu aceasta nu se învoise guvernul.

Eram singuri față în față cu Austro-Ungaria. Europa era liniștită și dornică de pace. Astfel, ni se cerea să vorbim, când cuvântul nostru răspicat putea fi o provocațiune nu numai la adresa Austro-Ungariei, ci și la adresa Europei. Guvernul n'a voit să pornească o așa intervențiune și atunci șeful partidului liberal și amicii d-lui Procopiu, cari azi predică pacea, au acuzat guvernul de „trădare de țară și de neam”. Și fiindcă ați vorbit azi de pace, trebuie să **vă spun** că înțelegere nu e posibilă decât asupra unei politici. Pacea pe care o vrem noi,—și privim ca o glumă înțelegerea asupra unei persoane care face o altă politică.

Atunci, dar, ni se cerea să vorbim. Azi, când a sunat ceasul revendicărilor noastre, ne cereți să tăcem.

V'ați schimbat, și d-v. nu ne puteți aduce aceeași acuzare. Noi pe atunci vorbeam. Pe când guvernul nostru era acuzat de trădare, eu, d-l Grădișteanu, d-l Delavrancea și alții conlucram cu d-v., cu Grigore Brătianu, cu Ureche, cu Gogu Cantacuzino.

Pe atunci era vorba de simple prigoniri

electorale, de procese de presă, de manuale școlare. Azi, în adevăr, se sugrumă neamul nostru peste Carpați și ne cereți tăcere. Tăceți d-v., dacă vă rabdă inima! Tăceți, dacă nu vă rușinați să fiți așa de muți după ce ați fost așa de vorbăreți.

Pedeapsa d-v. e tăcerea d-v. Veți auzi zicându-se că disciplina de partid ucide în d-v. orice credință.

Ne-a lăudat d-l Procopiu disciplina d-v. de partid. Eu n'am nici un fel de admirație pentru disciplină. Găsesc că sunt atâtea alte lucruri vrednice de admirație. Mai ales n'am nici o admirație pentru un oarecare fel de disciplină, (*ilaritate*) care, rezemată pe interes, înăbușe nu numai orice convingeri, dar și orice aspirațiuni. Și disciplinei d-v. apăsătoare și interesate, opui cu mândrie dezinteresata și admirabila noastră nedisciplină.

Astfel, plecați sub disciplină, limbuții de altă dată nu mai îndrăznesc să spue o vorbă, când se pun în lanțuri Românii din Transilvania. (*Aplauze*).

O voce. — Este cuminenție.

D-l N. Gr. Filipescu. — Este cuminenție. Dar de ce nu erați cumiți altădată, și ne

împingeați fără rost la conflict? Dar de ce ne făceați pe noi trădători ?

Eu nu acuz guvernul de trădare, îl acuz de altele, și-mi răzbun pe d-v. când vă provoc la o protestare în favoarea fraților, iar d-v. sunteți condamnați la tăcere. Ascultați, dar, în tăcere și cu capetele plecate, d-v., cari, acum 20 de ani vă revoltați pentru mai puțin, ascultați ce se petrece azi în Transilvania:

Satele sunt pustii. Bărbații sunt la război. Ei au fost recrutați peste regulă și peste rând, altfel ca ungurii. Bătrânii și infirmii, ce nu erau buni de combatanți, au fost luați ca cărăuși. Femeile au fost duse la sapă de tranșee. Este depopulația sistematică. Vitele lipsesc și ele; nu mai are cine să îngrijească de ele. Deaceea, cele ce n'au fost rechiziționate s'au vândut. Foametea și-a făcut aparițiunea pe alocurea. Băncile românești sunt sleite. S'au ridicat cu sila și banii lor și depozitele particulare, pentru împrumuturile de război ale statului. Cu bani românești, cu sânge românesc se duce războiul contra cauzei românești. (*Aplauze*).

600.000 de români, (într'o proporție pe

care n'o găsim la celelalte naționalități), 600.000 de români au fost luați la război. La început, la mobilizare, 300.000 cari s'au complectat cu zecimi de mii de rezerviști din România, cari s'au dus, după îndemnuri guvernamentale, după sfaturile d-lui Stere și ale altora, să moară pentru cauza vrăjmașilor lor. Apoi alți 300 de mii s'au ridicat ulterior prin diferite recrutări. Aceștia ar fi fost ai noștri, dacă știam să ne îndeplinim datoria la timp.

Toți aceștia au fost băgați în foc cu lozinca: „Să piară Valahii” ! Recrutați în mod excepțional, ei sunt întotdeauna puși în prima linie de foc.

Sunt regimente, cari au căpătat din cauza aceasta nume caracteristice. Așa, regimentul 23 din Sibiu se numește „Sturmregiment”, adică regimentul de asalt. Astfel, războiul pentru românii din Transilvania nu este atât lupta cu vrăjmașul, cât este exterminarea poruncită de cărmuitorii lor. (*Aplauze*).

Dar, d-lor, s'ar fi putut ca tot să mai scape câțiva români transilvăneni. Se mai găseau prin sate preoți, cari scăpau de recrutare, câțiva intelectuali bătrâni.

Ei bine, aceștia au fost arestați, puși în lanțuri și trântiți la închisoare. În Bucovina, aceleași sălbătici. Să vă citesc, ca simplă mostră, un act care se află în original la Academia Română.

„Se atrage atențiunea populației asupra acestui lucru, cu observarea că comandanții militari au primit cel mai strict ordin să execute imediat și pe loc pe oricare s'ar face *chiar și numai suspect de trădare*, sau de orice acțiune dușmănoasă față de stat”.

„Vatra Dornei, la 13 Septemvrie 1914. Dela guvernatorul imperial al țării Bucovinei.

MERAN”.

Și a funcționat spânzurătoarea și s'au spânzurat o mulțime de români în curtea palatului tribunalului din Cernăuți.

D-lor, credeam că nici o oroare, după cele ce am auzit de un an și jumătate, nu ne mai poate impresiona.

Ei bine, cele săvârșite în contra românilor sunt fără pildă. În Serbia, în Belgia, ororile erau puse la cale de vrăjmași în contra vrăjmașilor. În ținuturile românești ororile s'au comis în contra cetățenilor aceleiași patrii. D-lor, este ceva mai mizera-

bil decât prigonirile și ororile Ungurilor; este indiferența și ticăloșia noastră (*Aplauze pe băncile minorității*).

Spuneți măcar acum un cuvânt de protestare, ca să se simtă că clocotește ceva aci în România și nu veți permite tot călăilor fraților noștri! (*Aplauze pe băncile minorității*).

D-lor, indiferența d-v. își are izvorul în concepțiunea, pe care ne-o facem noi, despre rolul nostru în războiul actual. Vă vorbeam adineauri de războiul național, în deosebire de alte feluri de războaie.

Dar mai este un soi de război, de care n'am vorbit, este războiul colonial. Ca atare privește guvernul acesta războiul nostru eventual.

Caracteristica războiului colonial este că acest război se pornește mai mult în vederea dobândirii bogățiilor solului de cucerit, decât al populației indigene.

Inainte d'a se porni un asemenea război, se trimit comisiuni de studiu, cari vin cu rapoarte, și dacă afacerea pare bănoasă și dacă nu sunt prea multe riscuri, se hotărăște campania.

De pildă, în Ardeal, s'ar putea trece în

raport ca isvoare de venituri: minele de cărbuni dela Petroșani, cele de aur dela Zlatna, sau apele minerale dela Borszek. Dar dacă populațiunea indigenă s'a prăpădit, aceasta nu importă. Mai rămân Sașii, Șvabii și Săcuii, care vor putea pune în exploatare aceste bogății.

De mult cunoaștem formula: „Transilvania fără transilvăneni”. Aceasta pare a fi soluțiunea noastră de azi. Ce se va alege cu țara locuită odinioară de Transilvăneni? Sorții, din ce în ce mai scăzuți, ai norocului nostru, vor hotărî.

Cât pentru transilvăneni, soarta pe care le-am creat-o, o cunoaștem dejă. Dar tot vor mai rămâne destui, ca să fie cine să ne blesteme. Cu toții merităm blestemul lor; d-v., cei dela guvern, pentru faptele d-v., iar noi pentru că v'am tolerat. (*Aplauze prelungite pe băncile minorității*).

Cuvântare rostită la inaugurarea Clubului partidului conservator din Craiova, la 24 Aprilie 1916.

„Vă certare d'a fi visat pentru România o ursită prea măreață”. Aceste cuvinte nu sunt ale unui român, ci ale d-lui Clémenceau.

Numai vinovații dela noi caută să tăgăduiască, că au fost momente când, fără riscuri, puteam jucă un rol european hotărîtor și să ne facem unitatea națională.

Dar să lăsăm trecutul și să cercetăm ce se mai poate astăzi scăpă. Politica guvernului se poate, — cred, — rezumă în aceste cuvinte: „Să înșelăm pe toată lumea și să intrăm în război *după victorie și înainte de pace*”.

Socotesc că chiar dacă șiretlicul ar reuși, ar fi cea mai primejdioasă politică.

Să vă spun în câteva cuvinte pentru ce.

Am o credință nestrămutată în victoria finală a Quadruplei Înțelegeri.

Nu cred însă că va fi o victorie zdrobitoare. Quadrupla nici nu are nevoie de așa victorie. Aliații nu sunt stăpâniți de idei de cucerire.

Ei vor, mai presus de toate, garanțiile unei păci trainice și consfințirea unor principii de echitate internațională.

Ei cer satisfacție pentru Belgia, Serbia. Franța va cere Alsacia și Lorena (puțin lucru). Italia, foarte puțin peste ce-i oferă Austro-Ungaria de bună voie. Rusia, folosința Strâmților.

Când Germania, nu zdrobită ci convinsă de neputința biruinței, va vrea pacea, ea o va putea obține cam în asemenea condițiuni.

Atunci România, chiar intrată în război înainte de încheierea păcii, va interveni ca să ceară bucata cea mai mare.

Dacă asupra acestor pretențiuni ar fi să se rupă negocierile, e cineva sigur că puterile ar mai cheltui miliarde și ar jertfi sute de mii de oameni pentru Ardeal ?

**Cuvântare rostită în sala Eforiei, cu
ocazia fuziunii partidelor conservatoare,
în ziua de 22 Maiu 1916.**

Toastul cel dintâi nu trebuie să fie astăzi tradiționalul prim toast ce se ridică la o-
rice masă de români.

Imprejurarea care ne-a strâns azi, ne im-
pune, ca o chestiune de tact, să stăm cât
mai departe de orice oficialitate.

Inchin, dar, primul pahar, acelor pe cari,
îi sărbătorim azi, și printre aceștia, este
unul despre care se poate zice: „En le frap-
pant, on le designe”.

Acesta, — l'ați ghicit — este d-l Take
Ionescu. (*Aplauze prelungite*).

Dacă, din prima zi a conflictului euro-
pean, el nu ar fi luat atitudinea pe care a
adoptat-o, cine știe undă s'ar află azi Ro-
mânia !...

De aceea între noi s'a stabilit o legătură

solidă și am constatat o dorință generală ca toate câte între noi s'au legat, legate să fie pe vecii vecilor.

Așa fiind, și abstracție făcând numai de chestiuni de comitet, prea mărunte ca să fi avut vreme d'a ne fi ocupat de ele, vă pot anunța că fuziunea între noi e un fapt îndeplinit. (*Aplauze prelungite, ovațiuni*).

De acord asupra cestiunilor externe și interne ce sunt la ordinea zilei, ne-am legat să le rezolvăm împreună, fie la putere, fie în opoziție. (*Aplauze prelungite*).

Rog pe acei ce nu fac parte din cele două grupuri conservatoare, să mă ierte că m'am folosit de împrejurarea de azi spre a da publicității acest eveniment.

Ași fi vroit să ridic paharul meu și în sănătatea contelui Czernin, căruia îi datorim această serbare.

M'ași teme însă ca ironia toastului să nu aibă aparența de necaz, și n'avem cuvânt de necaz când avem încredere în victorie.

Am încredere desăvârșită în victoria militară a Aliatilor. (*Aplauze prelungite*).

Repet, (ca să nu mi se falsifice gândirea) că am cea mai desăvârșită încredere în victoria militară. Dar vreau să spui că chiar

dacă ofensiva aliaților n'ar reuși, tot a lor ar fi izbânda.

În cazul acesta ei ar organiza defensiva și ar răpune pe adversari prin cel mai strașnic blocus.

Defensiva are întotdeauna nevoie de mai puțini oameni, și prisosul l'ar rezervă neutrilor, cari n'ar voi să participe la blocus.

Succesul va fi sigur al aliaților, în vreme ce noi am fi târâți în contra lor și siliți a jucă numai rolul, puțin profitabil și puțin glorios, de jandarmi ai blocusului.

Nevoind a primi acest rol, dăm de aci semnalul unei noi acțiuni, care va îndrumă politica noastră externă spre împlinirea cu mândrie a aspirațiunilor noastre. (*Aplauze prelungite*).

2/15